

MAKROPRUDENCIÁLIS JELENTÉS

2016

*„A tökéletesség felé vezető út csak az lehet,
melyen az ember a közjóért munkálkodhatik.”*

Gróf Széchenyi István

MAKROPRUDENCIÁLIS JELENTÉS

2016

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

Előszó

A 2008-as nemzetközi gazdasági válság alapvetően változtatta meg a pénzügyi stabilitás fenntartásáról alkotott képet. A pénzügyi rendszer súlyos zavarainak fájó tanulsága, hogy az egyes pénzügyi intézmények stabilitását célzó, kizárólag mikroprudenciális fókuszú beavatkozások önmagukban nem képesek a pénzügyi rendszer stabilitását fenntartani. Ehhez a rendszerszintű pénzügyi kockázatok mérséklésére és így megfelelően kalibrált makroprudenciális előírásokra is szükség van.

Az MNB a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. számú törvényben erős felhatalmazást és megfelelő eszközöket kapott arra, hogy makroprudenciális hatóságként a nemzeti szinten megjelenő pénzügyi rendszerkockázatokat hatékonyan kezelje. Az MNB a megerősített mandátumát proaktívan és az európai uniós szabályozási kerettel összhangban használja.

A Makroprudenciális jelentés az MNB új kezdeményezése. Az MNB a Pénzügyi stabilitási jelentés keretei között feltárja a pénzügyi közvetítőrendszer egészét fenyegető üzleti és gazdasági kockázatokat, valamint tájékoztatja a pénzügyi rendszer szereplőit a pénzügyi stabilitást érintő aktuális kérdésekről. A jövőben évente megjelenő, nemzetközi összehasonlításban is újszerűnek tekinthető Makroprudenciális jelentés célja pedig, hogy bemutassa az MNB által a Pénzügyi stabilitási jelentésben feltárt és kommunikált rendszerkockázatok megelőzésére és kezelésére alkalmazott makroprudenciális eszközöket, azok hatásmechanizmusait és a piaci szereplők alkalmazkodását. A kiadvány az MNB Alapokmányával és makroprudenciális stratégiájával összhangban törekszik arra, hogy az iparági szereplők mellett a szélesebb közvélemény számára is követhetőbbé és közérthetőbbé tegye az MNB makroprudenciális intézkedéseit.

Tartalom

Előszó	3
Vezetői összefoglaló	7
Bevezető	9
1. Adósságfék szabályok	11
1.1. Az adósságfék szabályok nagymértékben képesek visszafogni a túlzott háztartási hitelkiáramlást	11
1.2. Az adósságfék szabályok jelenleg nem korlátozzák érdemben a hitelezést	13
2. Anticiklikus tőkepuffer	16
2.1. Az anticiklikus tőkepuffer egy pénzügyi válság negatív hitelezési hatásait képes tompítani	16
2.2. A pénzügyi ciklus aktuális helyzete miatt az MNB jelenleg nem írja elő anticiklikus tőkepuffer képzését	18
3. Likviditásfedezeti követelmény	21
4. Devizafinanszírozás-megfelelési mutató és Devizaegyensúly mutató	24
4.1. Az éven túli túlzott denominációs és lejárat eltérést a Devizafinanszírozás-megfelelési mutató hivatott kezelni	24
4.2. A swappiacra való túlzott ráutaltságot a Devizaegyensúly mutató mérsékelheti	25
5. Jelzáloghitel-finanszírozás megfelelési mutató	28
5.1. Az MNB célzott eszközzel kezeli a forint lejárat eltérés kockázatait	28
5.2. A JMM-szabályozás a lejárat eltérés csökkentése mellett a hosszabb kamatperiódusú jelzáloghitel-kamatokra is mérséklő hatással lehet	29
6. Egyéb rendszerszinten jelentős intézmények tőkepuffere	32
6.1. Az addicionális tőkepuffer a rendszerszinten jelentős pénzügyi intézmények megerősítését szolgálja	32
6.2. A hazai rendszerszinten jelentős intézmények tőkeerősek, így nincs szükség érdemi tőkebevonásra	34
7. Rendszerkockázati tőkepuffer	36
7.1. Az MNB a rendszerkockázati tőkepuffert a problémás kereskedelmi ingatlankitettségek vonatkozásában alkalmazza	36
7.2. Az SRB bevezetésének bejelentése óta az érintett hazai szereplők intenzív tisztítást hajtottak végre	37

Keretes írárok jegyzéke

1. keretes írás: Az adósságfék szabályok nemzetközi összehasonlításban	15
2. keretes írás: Az anticiklikus tőkepuffer alkalmazásának európai gyakorlata	19
3. keretes írás: Az LCR-szabályozás gyorsított bevezetése más EU-tagállamokban	23
4. keretes írás: A DMM- és DEM-szabályokhoz hasonló előírások nemzetközi összehasonlításban	26
5. keretes írás: A jelzálog-fedezetű stabil finanszírozást támogató szabályozások Európában	30
6. keretes írás: A rendszerszinten jelentős intézményekre előírt tőkepufferek az EU-ban	35
7. Keretes írás: A rendszerkockázati tőkepuffer alkalmazásának nemzetközi és hazai sajátosságai	38

Vezetői összefoglaló

Az MNB a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. számú törvényben erős felhatalmazást kapott a rendszerszintű pénzügyi kockázatok megelőzésére és mérséklésére. A törvény hatályba lépése óta eltelt időszokban az MNB megalkotta makroprudenciális stratégiáját, továbbfejlesztette a rendszerkockázatokat feltáró és nyomon követő rendszerét, és kialakította a hatékony kockázatkezeléshez szükséges makroprudenciális eszköztárat. Ennek kapcsán lehetővé vált, hogy az MNB a továbbiakban évente megjelenő Makroprudenciális jelentésben átfogóan ismertesse a jelenleg alkalmazott makroprudenciális eszközeinek működését, és értékelje a piaci szereplők alkalmazkodását.

1. Az MNB a hitelciklus felívelését megelőzően vezette be az adósságfék szabályokat Magyarországon. A 2015. január 1-jétől előírt szabályok a háztartási szegmensben a felvehető hitelösszeget főszabályként a fedezet legfeljebb 80 százalékában, a vállalható törlesztőrészletet pedig alapesetben a rendszeres és legális jövedelem maximum 50 százalékában limitálják. Az adósságfék szabályok szerződésszinten hatnak, ezért hatékonyan korlátozhatják a háztartások túlzott eladósodását, ami növeli a bankok ellenálló képességét, mindezzel tompítva a pénzügyi közvetítőrendszer ciklikusságát is. Az adósságfék szabályok jelenleg nem korlátozzák érdemben a hitelezést, hiszen a céljukkal összhangban az MNB úgy kalibrálta őket, hogy hatásukat akkor fejtse ki, amikor a hitelezés túlzottá válna.

2. A ciklikus rendszerkockázatok alacsony szintje miatt az MNB jelenleg 0 százalékos anticiklikus tőkepufferrátát ír elő a piaci szereplők számára, ami segíti az élénkülő hitelezés kibontakozását. A 2016. január 1-jétől alkalmazható anticiklikus tőkepuffer a teljes belföldi kockázati kitettség alapesetben legfeljebb 2,5 százalékában határozható meg. A ciklikus rendszerkockázatokkal párhuzamosan felépítendő tőketartalék elsősorban egy esetleges pénzügyi válság negatív hitelezési hatásait képes tompítani a keletkező banki veszteségek részleges elnyelésével.

3. A magas bankrendszeri likviditási pufferek fenntartása érdekében az MNB gyorsított ütemezésben 2016. április 1-jétől 100 százalékra emelte a likviditásfedezeti követelmény elvárt szintjét. Az európai bankszabályozás által 2015 októberétől előírt likviditásfedezeti követelmény a stresszhelyzetben jelentkező 30 napos likviditásigény arányában határozza meg az egyes bankok által minimálisan tartani szükséges likvid eszközállományt. A már meglévő magas likviditási pufferek miatt a hazai gyorsított bevezetés nem igényelt érdemi bankrendszeri addicionális alkalmazkodást.

4. Az MNB által a Devizafinanszírozás-megfelelési mutatóra (DMM) és a Devizaegyensúly mutatóra (DEM) bevezetett korlátozások hatékonyan akadályozhatják meg, hogy a jövőben túlzott denominációs és lejáratú eltérés épüljön fel a bankrendszerben. 2016. január 1-jétől a korábban fokozatosan szigorodó DMM a stabil devizafinanszírozást igénylő eszközök 100 százaléka után ír elő stabil devizaforrást, míg a DEM-előírás a bankok devizaeszközei és -forrásai közötti denominációs eltérést a mérlegfőösszeg legfeljebb 15 százalékában korlátozza. A két mutató jelenlegi, a devizahitelek forintosítását követően hatályba lépett szintjei nem igényeltek jelentős bankrendszeri alkalmazkodást, az előírásoknak aktuálisan kockázatmegelőző szerepük van.

5. Az MNB által előírt Jelzáloghitel-finanszírozás megfelelési mutató a forint lejáratú eltérés mérséklését és a hazai jelzáloglevél-piac fejlesztését célozza. Az MNB 2017. április 1-jétől az éven túli lejáratú lakossági jelzáloghitelek mögé legalább 15 százalékban éven túli lejáratú jelzálogfedezetű stabil forrást követel meg a bankoktól. A szabályozás csökkenti a deviza jelzáloghitelek forintosításával jelentősen megnőtt forint lejáratú eltérésből adódó megújítási kockázatot, ösztönözheti a hosszabb kamatperiódusú jelzáloghitelek kínálatát és a jelzáloglevél-piac mélyítésén keresztül az alacsonyabb kamatfelárú hosszú lejáratú forrásbevonást is segítheti.

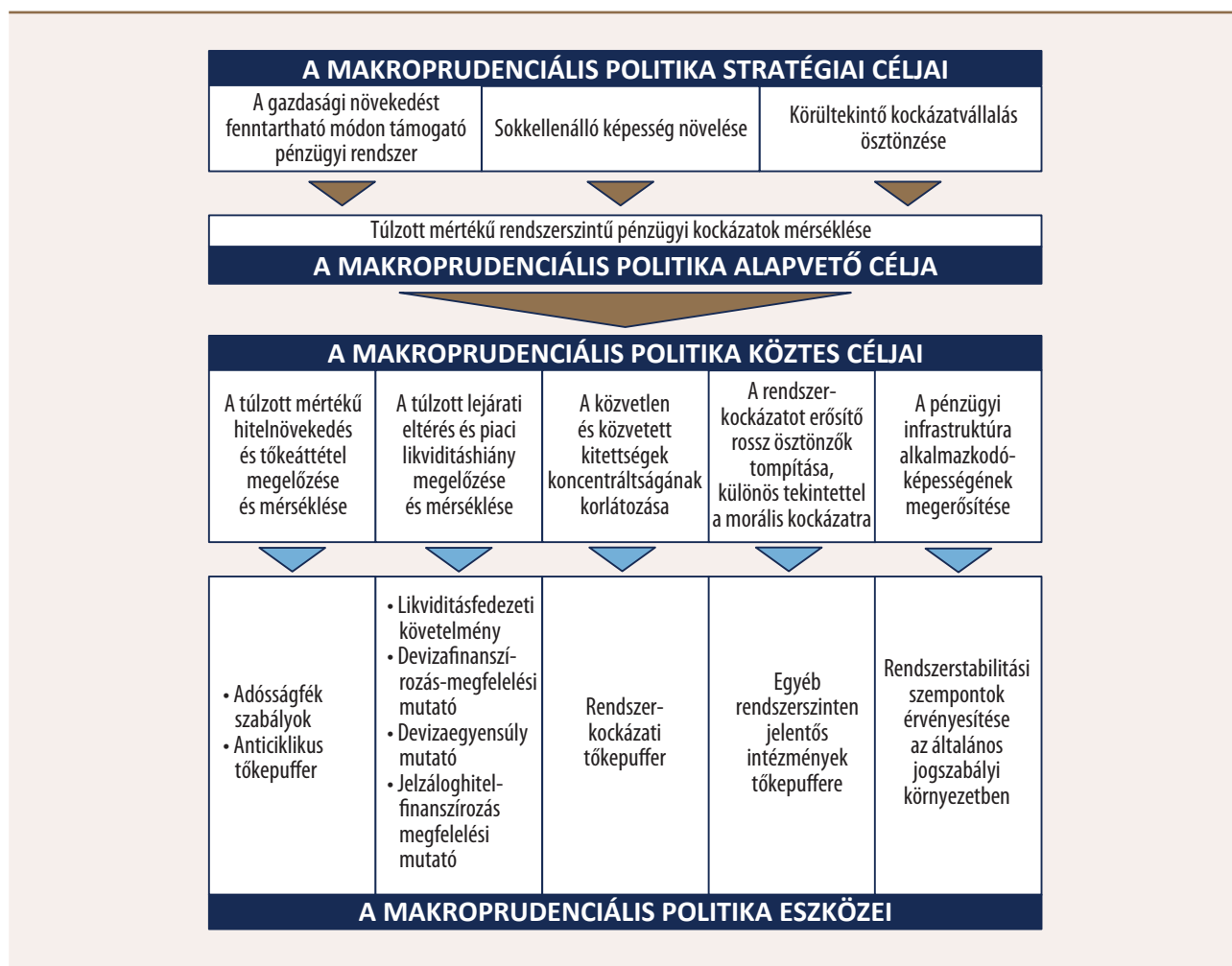
A szabályozás hatályba lépéséig rendszerszinten a lejáró jelzálogleveleket is figyelembe véve mintegy 340-380 milliárd forintnyi jelzáloglevél kibocsátása várható.

6. Az egyéb rendszerszinten jelentős intézmények tőkepufferének fokozatos, 4 év alatt megvalósuló bevezetése úgy segíti az ezen intézményekhez kapcsolódó kockázatok mérséklését, hogy közben nem gátolja az élénkülő hitelezést. Az egyéb rendszerszinten jelentős intézmények tőkepuffere a teljes belföldi kockázati kitettség legfeljebb 2 százaléka lehet. Az MNB már azonosította az érintett bankokat, és megállapította a rájuk vonatkozó tőkepufferrátákat, melyek elsődleges célja a bankok veszteségviselő képességének növelése. Emiatt ezen intézmények kevésbé lesznek az állami segítségnyújtására utalva, mérséklődik a kiemelt státusból következő érdemtelen versenyelőny és morális kockázat is.

7. A rendszerkockázati tőkepuffer alkalmazásának bejelentése óta a bankrendszer problémás projekthitel-állománya mintegy 500 milliárd forinttal csökkent. Az MNB 2014 novemberében jelezte a piaci szereplőknek, hogy rendszerkockázati tőkepuffert tervez előírni azon bankok számára, amelyek jelentős problémás projekthittel rendelkeznek. Az egyedi banki szinten meghatározott tőkepuffert 2017. március végi adatok alapján konszolidált szinten, a belföldi kockázattal súlyozott teljes kitettség érték maximum 2 százalékában kell megképezni 2017. július 1-jére az egyéb tőkepuffereken felül. A tőkepuffer az emelkedő forrásköltségeken keresztül ösztönzi a problémás kitettségek leépítését, a portfóliótisztításban kevésbé aktív szereplők esetében pedig növeli a sokkellenálló képességet. A problémás portfólió további, mintegy 150 milliárd forintos tisztítása esetén már egyik intézménynek sem kellene ezt a tőkepuffert megképeznie.

Bevezető

A Magyar Nemzeti Bank a 2013-ban elfogadott MNB-törvénnyel erős makroprudenciális jogosítványokat kapott a rendszerkockázatok megelőzése és mérséklése érdekében. Az MNB elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása, azonban az MNB ezen elsődleges cél veszélyeztetése nélkül támogatja a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitásának fenntartását, a pénzügyi rendszer ellenálló képességének növelését, valamint a gazdasági növekedéshez való fenntartható hozzájárulását. Az MNB 2016-ban megjelent „Stabilitás ma – Stabilitás holnap” című makroprudenciális stratégiájában lefektetésre kerültek azok a köztes célok, amelyek elérésén keresztül az MNB a pénzügyi rendszer stabilitását támogatja.

Az elmúlt időszakban az MNB aktív kockázatkezeléssel élve kezelte a válság tapasztalatai alapján azonosított és azon potenciális jövőbeni rendszerkockázatokat, amelyek felépülése súlyosan veszélyeztetheti a pénzügyi stabilitást. A hatékony kockázatkezeléshez szükséges makroprudenciális eszköztár bevezetése nagyrészt befejeződött, a jövőben a még fennmaradt és potenciálisan megjelenő rendszerkockázatok aktív nyomon követése, szükség szerinti kezelése mellett a meglévő eszköztár hatásmechanizmusának monitorozása és az eszközök „finomhangolása” kerül fókuszba.

Az MNB a makroprudenciális stratégiájában lefektetett utókövetési elvek alapján évente összefoglaló jelentést készít. A jelentés áttekinti az alkalmazott makroprudenciális eszközöket, kitérve azok kalibrációjára és hatásmechanizmusaira. Kiemelt szerepet kap továbbá az eszközökhöz való banki alkalmazkodás és az eszközök által kezelt kockázatok alakulásának elemzése is.

A Makroprudenciális jelentés nemzetközi szinten is újszerű kezdeményezés. EU-szinten a makroprudenciális politikát szabályozó jogszabályi környezet (az ún. CRR/CRDIV szabályozói csomag) 2014. január 1-jétől lépett életbe, a benne foglalt eszközök jelentős része pedig fokozatosan, többéves távlatban kerül alkalmazásra. A tagállamok jelentős részében 2015-re felállításra került a makroprudenciális keretrendszer¹, azonban a rövid időtávra tekintettel a makroprudenciális eszközök nyilvános jelentésben történő utókövetése – amit az Európai Rendszerkockázati Testület (European Systemic Risk Board – ESRB) ajánlása is szorgalmaz² – nem jellemző még általánosan az EU országaiban.

¹ Az EU tagállamainak makroprudenciális politikájával kapcsolatban részletesebben lásd az ESRB áttekintését az EU-tagországok makroprudenciális szabályozásairól: https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/other/20160513_esrb_review_of_macroprudential_policy.en.pdf.

² Részletesen lásd az ESRB 2013/1 számú ajánlását: http://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/recommendations/2013/ESRB_2013_1.en.pdf.

1. Adósságfék szabályok

A 2008-as pénzügyi válság előtt a hazai bankszektorra jellemző nagyfokú kockázatvállalás túlzott mértékű hitelkiáramláshoz vezetett. A túlságosan laza hitelfelvételi sztenderdek és az elégtelen fedezetek mellett kibocsátott hitelek nagyarányú elterjedése a nemteljesítő hitelek állományának válságot követő nagymértékű megugrásával járt. Ennek nyomán a hazai bankszektornak a válságot megelőző tőkeállomány csaknem egészét kitevő veszteséget kellett elkönyvelnie. Egyebek mellett az elszenvedett veszteség, a romló tőkehelyzet, valamint a fokozódó kockázatkerülés a hitelkínálat jelentős visszaeséséhez vezetett. A túlzott hitelezés újbóli kialakulásának megakadályozása érdekében az MNB makroprudenciális hatóságként 2015. január 1-jétől adósságfék szabályokat alkalmaz a háztartási szegmensben. Az adósságfék szabályok a felvehető hitelösszeget a fedezet értékének arányában, a vállalható törlesztőrészletet pedig a jövedelem arányában korlátozzák. A két szabály hatékonyan képes megakadályozni az egyedi háztartások erőn felüli eladósodását, ami növeli a bankok ellenálló képességét válságok esetén, mindezzel tompítva a pénzügyi közvetítőrendszer ciklikusságát is. Az adósságfék szabályok jelenleg nem korlátozzák érdemben a hitelezést, hiszen a céljukkal összhangban az MNB úgy kalibrálta őket, hogy hatásukat akkor fejtsék ki, amikor a hitelezés túlzottá válna. A háztartási hitelezés kezdődő élénkülésével párhuzamosan a két makroprudenciális korlát fokozatosan válik effektívvé.

1. táblázat
A HFM- és a JTM-előírások szintjei

		HUF	EUR	Egyéb deviza
JTM	400e Ft alatti havi nettó jövedelem	50%	25%	10%
	400e Ft vagy afelatti havi nettó jövedelem	60%	30%	15%
HFM	Jelzáloghitelre	80%	50%	35%
	Gépjárműhitelre	75%	45%	30%

Megjegyzés: A pénzügyi lízingre vonatkozóan 5 százalékponttal magasabb HFM-korlátok alkalmazhatók. A korlátok mértéke a bevezetés óta nem változott.

Forrás: MNB.

1.1. AZ ADÓSSÁGFÉK SZABÁLYOK NAGYMÉRTÉKBEN KÉPESEK VISSZAFOGNI A TÚLZOTT HÁZTARTÁSI HITELKIÁRAMLÁST

Az MNB makroprudenciális hatóságként Európában az elsők között vezetett be kötelező érvényű, átfogó adósságfék szabályokat. Az MNB 2015. január 1-jével léptette életbe adósságfék szabályait.³ A bevezetett szabályok szerint az új kibocsátású háztartási hitelek összege nem haladhatja meg a fedezet értékének 80 százalékát (hitelfedezeti mutató, HFM), továbbá a kapcsolódó törlesztőrészletek főszabályként legfeljebb a hitelfelvevő rendszeres és legális jövedelmének 50 százalékát érhetik el (jövedelemarányos törlesztőrészlet mutató, JTM). A különböző kockázatok ellensúlyozása érdekében a szabályozás bevezetése óta változatlan küszöbértékek a devizahitelekre szigorúbbak, a magasabb jövedelmű hitelfelvevőkre pedig enyhébbek. (1. táblázat).

Az adósságfék szabályok jellegükből fakadóan fogyasztóvédelmi szempontból is fontosak és korlátozzák a szabályozói arbitrázs lehetőségét. Az adósságfék szabályoknak a makroprudenciális mellett jelentős fogyasztóvédelmi szerepe is van, hiszen nemcsak a háztartási szegmens egészének túlzott hitelezését képesek korlátozni, hanem minden egyes érintett hitelfelvevőt

³ A jövedelemarányos törlesztőrészlet és a hitelfedezeti arányok szabályozásáról szóló 32/2014. (IX. 10.) MNB-rendelet.

is védenek a túlzott eladósodottságtól. A két mutató a célok és a lefedettség tekintetében jól kiegészíti egymást. Egyrészt a JTM elsősorban a hitelfelvevők fizetőképességét igyekszik biztosítani, míg a HFM főleg az esetlegesen nemteljesítővé váló hiteleken keletkező hitelezői veszteségeket csökkenti. Másrészt a JTM-limitek kiterjednek a fedezet nélküli háztartási hitelezésre, például a fogyasztási hitelezésre is. Az adósságfék szabályozás nehezen megkerülhető, mert minden háztartási hiteltermékre és az összes hitelnyújtóra vonatkozik, továbbá a JTM esetében a korábbi hitelek törlesztőrészei is beszámítandók, a figyelembe vehető, legális jövedelmek pedig átfogóan és részletesen definiáltak.

Az adósságfék szabályok hatékonyan gátolják a hitelfelvevők túlzott eladósodását, ami jelentősen javítja a bankok ellenálló képességét, és tompítja a hitelezés ciklikusságát (2. táblázat). A túlzottan kockázatos hitelek kiszűrése hatékony, mert egyedi szerződésszinten történik, ezért pontosan célzott, valamint nehezen megkerülhető. Ennek hatására a bankok a hitelek kockázatosága helyett még inkább az árban és a hitelezéshez kapcsolódó szolgáltatások minőségében versenyeznek egymással. A megfelelően kalibrált adósságfék szabályok a pénzügyi ciklus felívelő szakaszának elején még nem, csak a túlzott mértékű hitelezéssel párhuzamosan korlátozzák a hitelkiáramlást. Ez rövid távon mérsékelheti a gazdasági növekedés dinamikáját, ami gazdasági visszaesés idején térül meg, amikor a romló jövedelmi viszonyok mellett az adósok körében kevésbé jelentkeznek adósságproblémák, és a fedezetek leértékelődése is kevésbé növeli a hitelező bankok várható veszteségeit. A hitelezési ciklus kilengéseinek mérséklődése az ingatlanárak kilengéseit is tompítja, ami akár ingatlanár-buborékokat is megfékezhet.

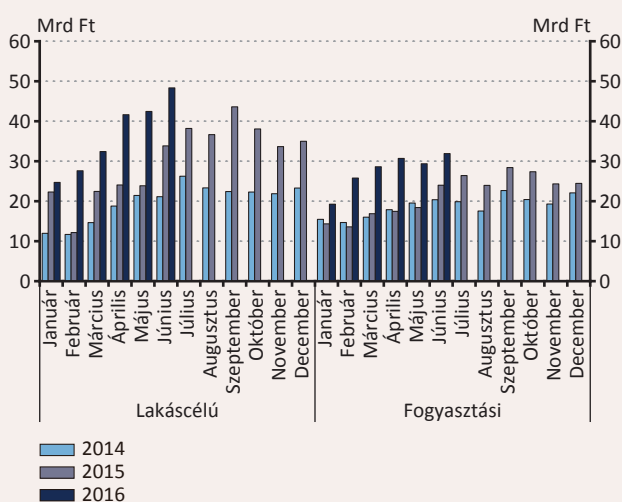
2. táblázat
A HFM- és JTM-előírások hatásai

	Közvetlen alkalmazkodási csatornák	Bankrendszeri hatások	Bankrendszeren kívüli hatások	Aggregált hatások
HFM↓ JTM ↓	Szabályozói arbitrázs	A külföldi hitelezés szerepe növekedhet	A nem banki intézmények hitelezésben betöltött szerepe növekedhet	A hitelezési ciklus simításával, a PD és LGD értékek csökkenésével a bankrendszer ellenállóképessége növekszik, kisebb a válságot követő visszaesés, gyorsabb a reálgazdasági kilábalás
	Hitelpiac	↑ Hitelkereslet↓ Hitelkínálat↓ ↑	Ingatlanárak kilengései mérséklődnek	
	Várakozások	↓ Szigorúbb kockázatkezelés PD↓ és LGD↓ ↓		

Megjegyzés: PD: nemteljesítési valószínűség ("probability of default"), LGD: nemteljesítéskori veszteségráta ("loss given default").
Forrás: ESRB, MNB.

Az adósságfék szabályokat célszerű anticiklikus módon alkalmazni. Idővel felmerülhet, hogy csak szigorúbb HFM- és JTM-limitek képesek megfékezni a túlzott eladósodást. Válság idején azonban, amikor a hitelezés lefagyása fenyegethet, általában van tér enyhíteni a korábban szigorított limiteken. Az MNB az esetleges túlzott hitelezési időszak előtt, időben „szerelte be” az adósságfégeket a hazai hitelezési gyakorlatba, és folyamatosan nyomon követi a hitelezési ciklus alakulását annak érdekében, hogy ha szükséges, a fékeket időben „be lehessen húzni”.

1. ábra
A hitelezés alakulása a háztartási szegmensben

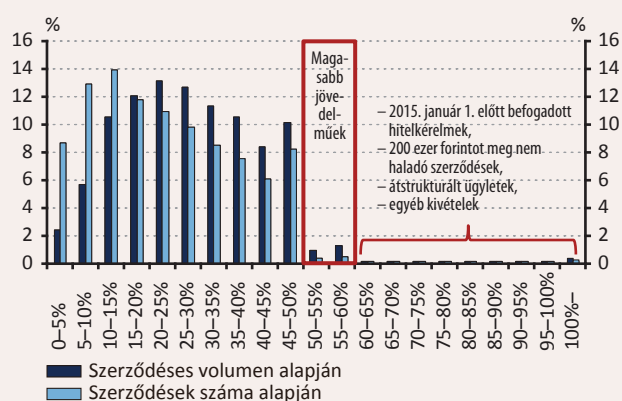

Megjegyzés: Az egyéni vállalkozói hitelek nélkül.
Forrás: MNB.

1.2. AZ ADÓSSÁGFÉK SZABÁLYOK JELENLEG NEM KORLÁTOZZÁK ÉRDEMBEN A HITELEZÉST

A hitelezés jelenlegi ciklikus helyzetével összhangban az adósságfék szabályok bevezetése nem járt érdemi negatív hitelezési hatással. A szabályok bevezetése óta eltelt időszakban a háztartási hitelek kibocsátása számottevően nőtt (1. ábra). A szabályozás első másfél évében folyósított új háztartási hitelek jövedelemarányos törlesztőrészei nem csoportosultak túlzott mértékben a szabályozói limitek közelében, ami azt valószínűsíti, hogy az előírás nem korlátozta érdemben a megkötendő hitelszerződéseket (2. ábra). Mindez összhangban áll a megfelelően alkalmazott adósságfék szabályoktól elvárt követelménnyel: a hosszú távú trendjétől jelentősen elmaradó hitelezést számottevően nem korlátozhatja.

2. ábra
Az újonnan folyósított hitelek JTM szerinti megoszlása

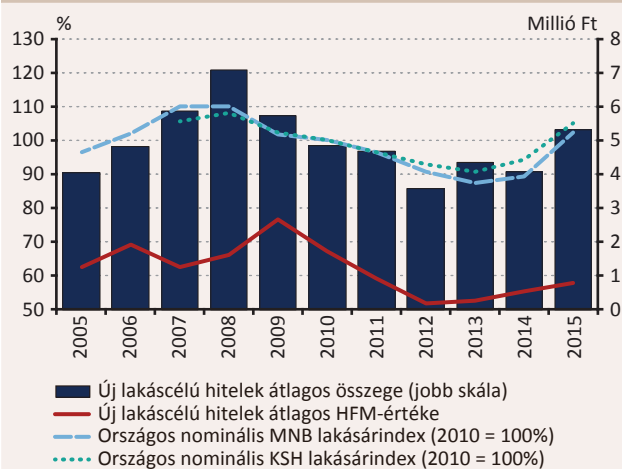
Megjegyzés: 2015. január és 2016. június között folyósított hitelek.
Forrás: MNB.

A bővülő háztartási hitelezéssel párhuzamosan a hitefelvők fokozatosan közelednek a szabályozói limitekhez, de a lakossági eladósodás jelenlegi szintje nem tekinthető túlzottnak. Az MNB-lakásárindex a 2013-as mélypontjáról 2015 végére a válság előtti szintre emelkedett vissza (3. ábra), amit a lakáspiaci forgalom alacsony szintről történő bővülése és a lakáscélú hitelezés szintén alacsony szintről történő jelentős emelkedése kísért. Az MNB becslései szerint a dinamikus áremelkedés ellenére a lakásárak jellemzően jelenleg továbbra sem haladják meg a makrogazdasági fundamentumok által indokolt szintjüket, ezért a lakásár-emelkedés egyelőre nem ösztönzi a háztartások túlzott eladósodottságát.⁴ Az emelkedő lakásárakhoz hasonló dinamikával növekvő átlagos új lakáscélú hitelösszeg társult. Ezért az új hitelekhez kapcsolódó átlagos HFM csak mérsékelten nőtt az elmúlt időszakban (jelenleg 58 százalék).

⁴ A lakáspiaci folyamatokat és a lakásáraknak a makrogazdasági fundamentumok által indokolt szintjüktől való eltéréseit bővebben az MNB Lakáspiaci jelentésének 2016. októberi száma elemzi: <https://www.mnb.hu/letoltes/lakaspiaci-jelentes-2016-okt-hu.pdf>.

3. ábra

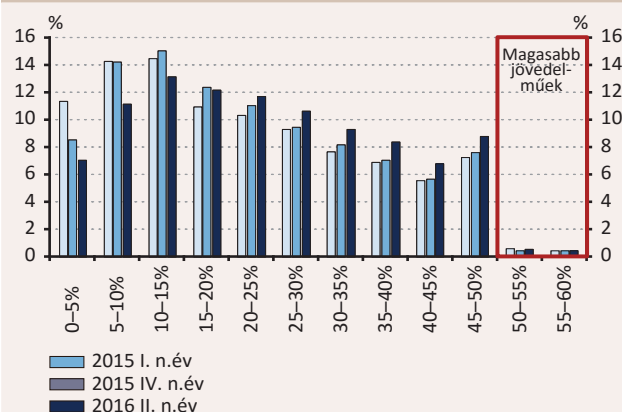
A lakásárak, az átlagos lakáscélú hitelösszeg és a HFM-értékek alakulása

Forrás: KSH, MNB.

4. ábra

Az újonnan folyósított hitelek JTM szerinti megoszlása negyedévenként

Megjegyzés: Szerződésszám szerinti eloszlás, JTM-kategóriák szerint.
Forrás: MNB.

5. ábra

Az új lakáshitelek átlagos, eredeti futamideje

Megjegyzés: Szerződésszám szerinti eloszlás, JTM kategóriák szerint.
Forrás: MNB.

A piaci folyamatok összességében a HFM-korlátok effektivitásának lassú erősödését vetítik előre. Ezzel párhuzamosan az újonnan folyósított háztartási hitelek JTM-értékeinek fokozatos eltolódása is megfigyelhető a szabályozói limitek irányába (4. ábra). Bár az átlagos jövedelemarányos törlesztőteher 28 százalékos értéke még így is jóval a szabályozás által előírt maximális szint alatt alakult 2016 első felében, az MNB a hitelfelvevők jövedelmi kifizettségének eloszlását is folyamatosan monitorozza annak érdekében, hogy a megfelelő makroprudenciális eszközzel időben reagálhasson.

A JTM-szabályozás bevezetése ellenére nem gyorsult fel a lakáshitelek átlagos futamidejének növekedése.

A kifizetett jövedelmi helyzetű adósokat a vállalható törlesztőrészek korlátozása a felvehető hitelösszeg növelése érdekében a hosszabb futamidejű hitelek felé terelheti, ami a szabályozás céljának részbeni megkezdésére ad lehetőséget. Különösen igaz ez a magas hitelösszeggel járó lakáshitelekre. A lakáshitelek átlagos futamideje azonban 2013-ban, már a JTM-előírás bevezetése előtt lassú növekedésnek indult, ami a szabályozás bevezetésével sem gyorsult fel jelentősen (5. ábra). Az átlagos futamidő hosszabbodása tehát sokkal inkább a lakásárak emelkedésével összefüggő magasabb hitelösszegeknek köszönhető, mintsem az időközben bevezetett JTM-szabályozásnak.

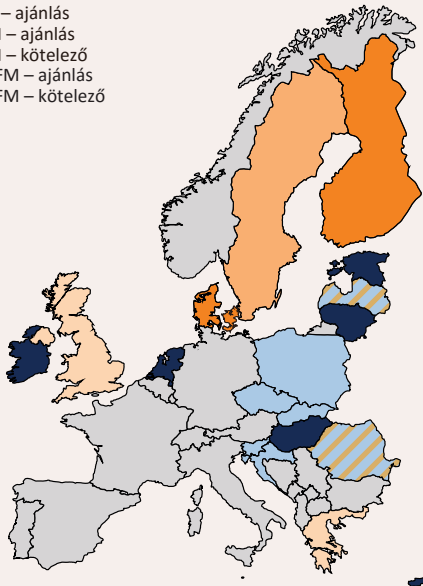
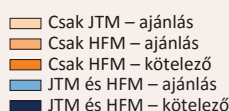
Az adósságfék szabályok a gazdasági szereplők várakozásain keresztül is a fenntartható hitelezést támogatják. Az új szabályok a jelenlegi hitelszerződéseket még nem korlátozzák érdemben, de várható, hogy a hitelezés fellendülését követően ez idővel megtörténik. A korai bevezetésnek köszönhetően mára a hitelezők és a hitelfelvevők egyaránt megismerték a tartósan érvényesülő adósságfék szabályokat, azok beépültek a hitelezési folyamatokba. Ez is hozzájárulhat ahhoz, hogy a válság előtt tapasztalt problémás kockázati verseny helyett árverseny alakuljon ki a lakossági hitelpiacon.

1. keretes írás

Az adósságfék szabályok nemzetközi összehasonlításban

A kelet-közép-európai régió országai és az EU északi tagállamai élen járnak az adósságfék jellegű szabályok alkalmazásában. Az adósságfék jellegű makroprudenciális eszközök használatát tekintve megfigyelhető a kelet-közép-európai és az északi tagállamok túlsúlya, míg az eurozóna magországainak ilyen jellegű szabályozói aktivitása csekélynek mondható. Ezt az új tagállamok lakosságának alacsonyabb sokkellenálló képessége miatt szükséges erőteljesebb makroprudenciális aktivitás is magyarázhatja. Az északi országokban HFM és JTM alkalmazására is akad példa. Svédországban ajánlás, Dániában és Finnországban jogszabály formájában alkalmaznak HFM-előírásokat. Észtországban és Litvániában a HFM mellett kötelező JTM-előírás is érvényben van. Az egyéb EU-tagországokat tekintve Írországban kötelező érvényű JTM- és HFM-előírásokat alkalmaznak, míg az Egyesült Királyságban csak az adósok jövedelemarányos törlesztőtörhének figyelembevételét szabályozzák nem kötelező ajánlás formájában. Az északi országokkal szemben a déli tagállamok közül egyedül Cipruson van kötelező jellegű JTM- és HFM-szabályozás, míg Görögországban a JTM-re vonatkozóan adtak csak ki ajánlást.

Adósságfék jellegű elvárások az EU országaiban

Megjegyzés: Románia és Lettország esetében a HFM-szabályozás kötelező, JTM-limit pedig ajánlás formájában került meghatározásra.

Forrás: Nemzeti hatóságok, MNB.

Az MNB által bevezetett, a hazai sajátosságokat is figyelembe vevő adósságfék szabályok európai összehasonlításban is kiemelkedően hatásosnak tekinthetők. A magyar szabályozás a hollandhoz hasonlóan széles intézményi hatállyal bír, hiszen mind a hitelintézetekre, mind a nembanki hitelnyújtókra kiterjed, ami csökkenti a szabályozás megkerülésének lehetőségét. A beszámítható jövedelemforrásokat tekintve a magyar mellett csak a ciprusi és az észt előírásokban jelenik meg szabályozott módon az adózott jövedelmek prudens igazolásának szükségessége, míg a többi, kötelező szabályozást alkalmazó ország a bankokra bízta a beszámítható jövedelmek körének meghatározását. Nemzetközi összehasonlításban a HFM-előírások leginkább a denomináció (Románia) vagy az ingatlan értéke (Írország) szerint tesznek különbséget, míg a JTM-előírások hasonló jellegű megbontása – a magyar gyakorlaton kívül – mindeddig nem terjedt el.

Az előírások célzottságát növelendő, több EU-tagállam is alkalmaz kivételeket az adósságfék szabályokban. Bizonyos, kevésbé kockázatos hitelfelvevői csoportok könnyebb hitelhez jutása érdekében néhány országban lehetőséget biztosítanak valamilyen mértékben az előírást meghaladó HFM-értékkel rendelkező hitelek folyósításá-

ra (Csehország, Írország). Előfordul továbbá, hogy a szabályozók lehetővé teszik a hitelezők számára a teljes hitelfolyósítás meghatározott arányában a szabályozói limit feletti JTM vagy jövedelemarányos hitelösszeg (loan-to-income – LTI) érték mellett nyújtott hitelek folyósítását, amennyiben igazolható, hogy az adósok törlesztési képessége kimagasló (pl. Észtország, Litvánia és Egyesült Királyság). A magas ingatlanárakkal jellemezhető országokban a fiatal első lakásvásárlók otthonteremtésének támogatása érdekében rájuk vonatkozóan kedvezményes HFM-előírásokat alkalmaznak (pl. Írország). Szintén az otthonteremtés elősegítése érdekében az állami támogatás mellett nyújtott lakáshitelekre vonatkozóan kedvezményes HFM-limiteket állapítottak meg a balti államokban.

2. Anticiklikus tőkepuffer

A válságot követő súlyos bankrendszeri veszteségek a hitelkínálat jelentős visszaeséséhez és ezzel a reálgazdasági kilábalás elhúzódásához vezettek. A probléma jövőbeli elkerülése érdekében az MNB makroprudenciális hatóságként a hitelciklus felívelő szakaszában felépítendő anticiklikus tőkepuffert alkalmazza. A pénzügyi ciklus simításában az anticiklikus tőkepuffer hatékonyan egészíti ki a túlzott hitelezés visszafogását célzó adósságfék szabályokat. Az MNB a 2016. január 1-jétől bevezetett anticiklikus tőkepuffer előírását negyedévente vizsgálja felül. Ennek keretében a felülvizsgálat alapjául szolgáló, a pénzügyi ciklus aktuális helyzetéről alkotott értékelését is közzé teszi. Az MNB a hazai kitettségekre vonatkozó anticiklikus tőkepufferráta mértékét a pénzügyi ciklus jelenlegi állapotát és a ciklikus jellegű rendszerkockázatok alakulását figyelembe véve az elmúlt időszakban 0 százalékban állapította meg, ami így nem gátolja az élénkülő hitelezés kibontakozását.

2.1. AZ ANTICIKLIKUS TŐKEPUFFER EGY PÉNZÜGYI VÁLSÁG NEGATÍV HITELEZÉSI HATÁSAIT KÉPES TOMPÍTANI

Az anticiklikus tőkepuffer (Countercyclical Capital Buffer – CCB) keretrendszerét az MNB 2016. január 1-jétől alkalmazza hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra. Az anticiklikus tőkepuffer mértéke a Magyarországon lévő féllel szembeni teljes kockázati kitettség 0 és 2,5 százaléka között alakulhat, de indokolt esetben akár ennél magasabb tőkepufferráta is előírható. Az anticiklikus tőkepuffer mértékét az MNB negyedévente vizsgálja felül, a megkövetelt CCB-ráta a bevezetés óta 0 százalék. Emelés esetén az új előírásnak alapesetben egy év elmúltával kell megfelelni, a csökkentés azonban azonnal érvényesíthető. Az eszköz alkalmazását támogató módszertan

3. táblázat

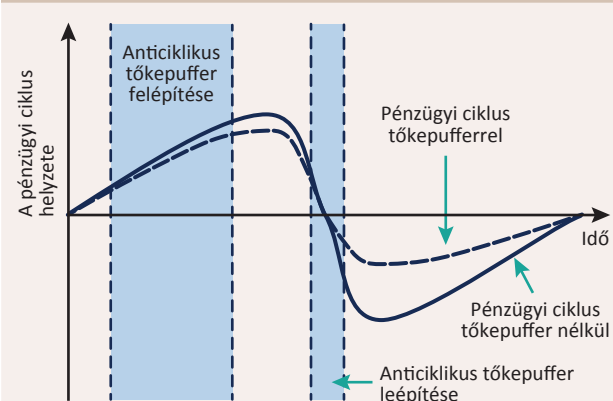
Az anticiklikus tőkepuffer emelésének hatásai

Közvetlen banki alkalmazkodás	Hitelpiacot érő hatások	Pénzügyi rendszerkockázatokot érő hatások	Makrogazdaságot érő hatások
Magas kockázatú eszközök ↓	Hitelkínálat ↓	Bankrendszer sokkellenálló képessége ↑	Hitelezés prociklikussága ↓
Kamatspread ↑	Kínált hitelkamat ↑	Bankrendszer prociklikussága ↓	Fogyasztás prociklikussága ↓
Osztalék ↓		Nembanki szektor rendszerkockázata ↑	Beruházás prociklikussága ↓
Új tőke bevonása ↑			GDP prociklikussága ↓
Önkéntesen tartott tőkepufferek ↓	Az önkéntes pufferek leépítésének és a szabályozás megkerülésének mértékében nincs hatás.		
Szabályozás megkerülésének kockázata ↑			

Megjegyzés: A zöld (piros) színű nyilak a társadalmilag kedvező (kedvezőtlen) hatásokat jelölik.

Forrás: Saját szerkesztés a Committee on the Global Financial System 2012-ben megjelent "Operationalising the selection and application of macroprudential instruments" című tanulmánya alapján.

6. ábra
Az anticiklikus tőkepuffer pénzügyi ciklust simító hatása

Forrás: Saját szerkesztés az alábbi alapján: The ESRB Handbook on Operationalising Macro-prudential Policy in the Banking Sector (2014)

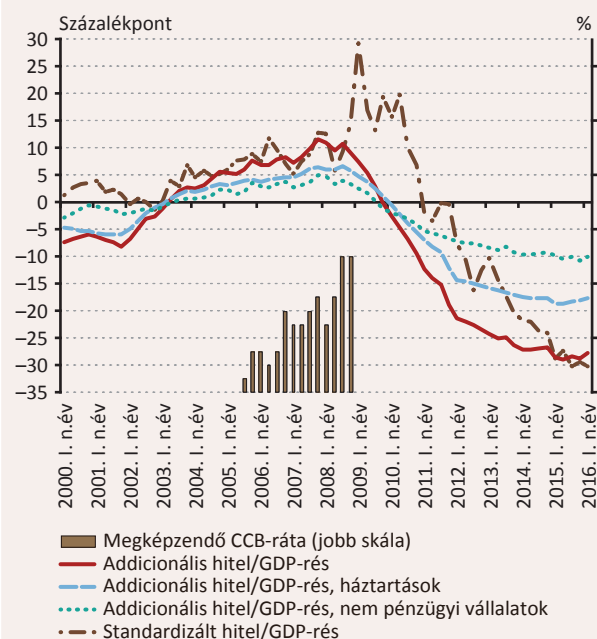
és eljárásrend az ESRB vonatkozó módszertani ajánlását (ESRB/2014/1) követve a magyar pénzügyi rendszer sajátosságainak figyelembevételével készült. Az anticiklikus tőkepuffert minden EU tagállamban alkalmazni kell, és a többi tagállam hatóságai által előírt CCB-rátákat 2,5 százalékgig minden tagállamnak el kell ismerni. Ez a reciprocitás kényszeríti ki, hogy a hitelintézeteknek egy adott tagállamban keletkező kitéettségeik után azonos mértékű CCB-ráta szerint kelljen tőkepuffert képezniük, ami korlátozza a szabályozás megkerülésének lehetőségét, és javítja a versenysemlegességet.

Az anticiklikus tőkepuffer elsősorban egy esetleges pénzügyi válság negatív hitelezési hatásait tompítja, emellett a túlzott hitelezést és más ciklikus pénzügyi rendszerkockázatok felépülését is mérsékelheti. A puffer egy esetleges pénzügyi válságban keletkező banki veszteségek érdemi részét képes fedezni. Ezzel a hitelintézetek tőkehelyzete a válságot követően kevésbé romlik, ami elkerülhetővé teszi, hogy hitelintézetek a válság alatt is fennálló, az egyedi intézményi stabilitást garantáló tőkekövetelményeknek a hitelkínálatuk jelentős visszafogásával tegyenek eleget (3. táblázat). Mivel a banki működésben a saját tőke elvárt hozama jellemzően magasabb az idegen forrásokéinál, ezért az anticiklikus tőkepuffer megképzése növeli a forrásköltségeket. Ez ösztönözheti a kockázattal súlyozott eszközállomány csökkentését is, ami a túlzott hitelezés mellett a túlzott kockázatvállalás egyéb formáit is mérsékelheti. Az anticiklikus tőkepuffer hatásaiból következően a CCB-rátát a ciklikus rendszerkockázatok felépülésével párhuzamosan érdemes megemelni, a megképzett tőketartalékot pedig a pénzügyi válság kezdetén, teljes mértékben vagy fokozatosan szükséges felszabadítani (6. ábra).

Az anticiklikus tőkepuffer és az adóssághék szabályok jól egészítik ki egymást a pénzügyi rendszer ciklikusságának mérséklésében. Az adóssághék szabályok a pénzügyi ciklus felívelő szakaszában a túlzott lakossági hitelezést korlátozzák, míg az anticiklikus tőkepuffer főleg a pénzügyi válság súlyosságát képes tompítani, illetve a kilábalást segíteni. Ezen kívül a differenciált adóssághék szabályok egyedi szerződésekre vonatkoznak, és elsősorban a hitelkeresletre hatnak, az anticiklikus tőkepuffer azonban az egész hitelintézeti szektor szintjén hat a hitelkínálatra.

7. ábra

A standardizált és az addicionális hitel/GDP-rés, 2000–2016

Megjegyzés: A megképzendő CCB-ráta az a hipotetikus szabályozói követelmény, amit a jelenleg alkalmazott módszertan eredményezett volna. A különböző részmutatók definíciójához lásd az 5. lábjegyzetet. Forrás: MNB.

2.2. A PÉNZÜGYI CIKLUS AKTUÁLIS HELYZETE MIATT AZ MNB JELENLEG NEM ÍRJA ELŐ ANTICIKLIKUS TŐKEPUFFER KÉPZÉSÉT

Túlzott hitelezés kialakulása 2016-ban nem fenyeget, és a pénzügyi rendszer külső sokkokkal szembeni sérülékenysége is alacsony. A nemzetközi gyakorlat szerint a túlzott hitelezés azonosításának fő eszközei a hitel/GDP-rés mutatók, vagyis a GDP-arányos hitelállományok hosszú távú trendjeitől való eltérései. Az MNB több ilyen típusú mutatót is folyamatosan nyomon követ (kiemelten az ún. standardizált, illetve az addicionális hitel/GDP-rést⁵), amelyek egymástól elsősorban a figyelembe vett hitelállományok tartalmában, a devizahitelek árfolyamszűrésében és a trend-ciklus felbontás módszertanában különböznek egymástól. A válság után mindegyik monitorozott GDP-arányos hitelállomány jelentősen a hosszú távú trendje alá került, az általuk meghatározott hitel/GDP-rések mélyen a negatív tartományban vannak. Ezek a mutatók 2015-ig egyértelműen csökkenő tendenciát követtek, ez azonban 2015 folyamán megállt (7. ábra). Ezek alapján az új hiteleknek a vállalati szegmensben 2014-től, a háztartási szegmensben pedig 2013-tól megindult növekedése a közeljövőben még nem fenyeget túlzott

4. táblázat

A ciklikus rendszerkockázati térkép válogatott indikátorainak alakulása, 2002–2016

Túlfűtöttség indikátorai	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bankok hitelállománya/GDP rész, árfolyamszűrt															
Pénzügyi int. hiteláll./GDP rész, árfolyamszűrt															
ESRB által ajánlott hitelállomány/GDP rész															
Többszörös hitelállomány/GDP rész*															
Tőkeáttétel a bankszektorban (eszközök/saját tőke)															
Sérülékenység indikátorai	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ESRB által ajánlott globális hitelállomány/GDP rész															
Adósságszolgálat/rendelkezésre álló jövedelem (házt.)															
Bruttó külső adósság/GDP															

Megjegyzés: Az MNB a standardizált és az addicionális hitel/GDP-rés mellett még összesen 31 indikátor alakulását követi negyedéves rendszerességgel. Ezek együttesen alkotják a ciklikus rendszerkockázati térképet. Az indikátorok egyik része a hitelezés túlfűtöttségét méri, a másik része a pénzügyi rendszer általános sokktűrő képességét jellemzi. Az utolsó megfigyelt értékek 2016 első negyedévéből származnak. A sárga szín az indikált ciklikus rendszerkockázatot közepes, a piros pedig magas szintjét jelöli.

*Az MNB munkatársai által fejlesztett mutató, Zs. Hosszú, Gy. Körmendi and B. Mérő (2015): Univariate and multivariate filters to measure the credit gap. MNB Occasional Papers 118.

Forrás: MNB, KSH, BIS.

⁵ Standardizált hitel/GDP-rés: A GDP-arányos hitelállomány hosszú távú trendjétől való eltérése az ESRB módszertani ajánlásának alapesete szerint számítva. Adicionális hitel/GDP-rés: A standardizált hitel/GDP-résnek a magyar pénzügyi rendszer sajátosságai alapján megváltoztatott módszertan szerint számított verziója. Irányadó CCB-ráta: Az addicionális hitel/GDP-rés függvényében számított CCB-ráta. Ez az egyik fő mutató, ami alapján az MNB Pénzügyi Stabilitási Tanácsa dönt az alkalmazandó CCB-rátáról. Megképzendő CCB-ráta: Itt most az irányadó CCB-ráta négy negyedévvél késleltetett értéke. Részletesebben lásd: <https://www.mnb.hu/letoltes/anticiklikus-tokepufferrata-modszertan-hu-uj-1.pdf>.

hitelezés kialakulásával. Ezt a következtetést az MNB ciklikus rendszerkockázati térképének a hitelezés túlfűtöttségét mérő egyéb indikátorai is megerősítik (4. táblázat). A térkép szerint a pénzügyi rendszer külső sokkokkal szembeni sérülékenysége is jelentősen javult az utóbbi években. Egyedül a háztartások adósságszolgálati terhei és a GDP-arányos bruttó külső adósság tekinthető a válság előtt tapasztalttal összemérve számottevő mértékűnek. Ezek a mutatók ugyanakkor 2009, illetve 2011 óta folyamatosan és jelentősen javulnak, ami előreláthatólag 2016-ban is folytatódni fog.

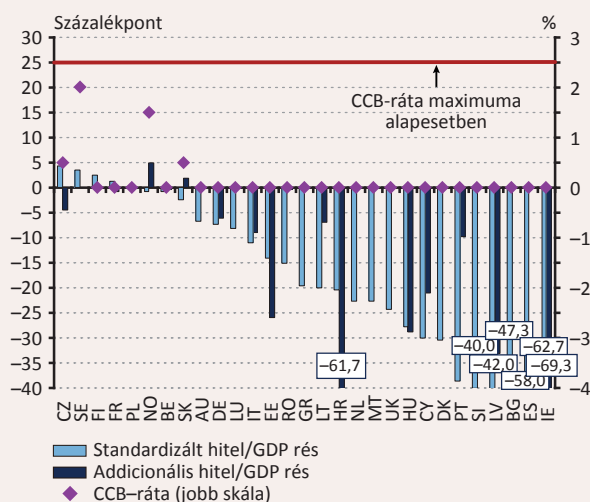
Az MNB a ciklikus rendszerszintű pénzügyi kockázatok alacsony mértékét valószínűsíti 2016-ra, és a közeljövőben várhatóan nem változtat a 0 százalékos CCB-rátán. A fentiek alapján nem valószínű, hogy a ciklikus pénzügyi rendszerkockázatok olyan szintet érnének el közeljövőben, ami alapján az MNB a jelenleg előírt 0 százalékos CCB-rata megemlése mellett döntene. Az anticiklikus tőkepuffer tehát előreláthatólag még nem fogja korlátozni a hitelezés kibontakozó élénkülését.

2. keretes írás

Az anticiklikus tőkepuffer alkalmazásának európai gyakorlata

2016. január 1-jére, a jogszabályi elvárásoknak megfelelően minden EU-tagország bevezette az anticiklikus tőkepuffer keretrendszerét. Az EU tagországok CCB-rátáiról a nemzeti makroprudenciális hatóságok döntenek az uniós jogi kereteknek és az ESRB iránymutatásának megfelelően. Az ESRB a bázeli ajánlásokkal összhangban a túlzott hitelezés mértékét mérő hitel/GDP-rés típusú mutatók mellett egyéb, a ciklikus pénzügyi rendszerkockázatok felépülését jelző egyéb mutatók monitorozását is ajánlja. A hitel/GDP-rések a GDP-arányos hitelállományok hosszú távú trendjeitől való eltéréseit számszerűsítik. Az európai szabályozás a standardizált hitel/GDP-rés kötelező számítása mellett módot ad az egyes országok sajátosságainak jobban megfelelő ún. addicionális hitel/GDP-rés alkalmazására is. Az „irányított mérlegelés” („guided discretion”) elve szerint a CCB-rátáról szóló döntések az előbbi mutatórendszerre támaszkodnak elsősorban („szabály” elem), ugyanakkor az ország pénzügyi stabilitása szempontjából releváns egyéb tényezők figyelembevételére is lehetőség van („diszkrecionális” elem).

Hitel/GDP-rések és CCB-ráták Európában 2016 júliusában elérhető adatok alapján

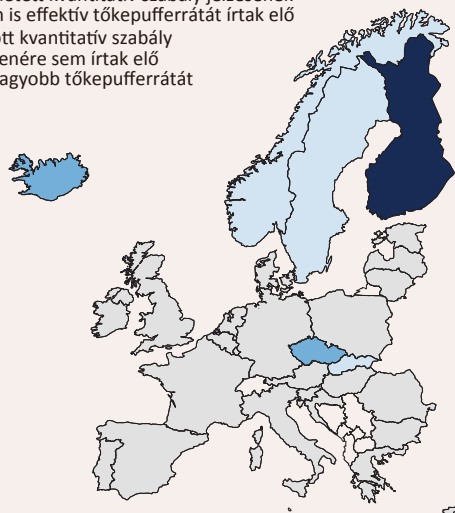

Forrás: ESRB.

A ciklikus rendszerkockázatok aktuális szintje az Európai Gazdasági Térség (EGT) egyes tagállamaiban összességében alacsony, ugyanakkor néhol már a túlfűtöttség jelei látszanak. A 2016 második negyedévében több skandináv országban látszanak a túlzott hitelezés jelei. Svédországban és Norvégiában a standardizált hitel/GDP-rés meghaladja a 2 százalékpontot, Finnországban pedig az addicionális hitel/GDP-rés tekinthető magasnak. Az alkalmazott CCB-módszertan még két kelet-közép-európai EU-tagállam esetében utal túlzott hitelezésre: Csehországban és Szlovákiában. Az előbbiben a standardizált, az utóbbiban az addicionális hitel/GDP-rés értéke pozitív szignifikáns mértékben. Az eurozóna magországaiban és a mediterrán országokban a hitel/GDP-mutatók jelentős mértékben elmaradnak a hosszú távú trendjüktől, azaz jelenleg a ciklikus rendszerkockázatok szintje ezen országokban alacsonynak tekinthető. A növekvő ciklikus rendszerkockázatokkal szembesülő európai országok közül Svédország, Norvégia, Izland, Csehország és Szlovákia döntött pozitív CCB-ráta bevezetése mellett, míg Finnországban az előre rögzített kvantitatív szabály jelzése ellenére sem kell még a bankoknak nullánál magasabb CCB-rátát alkalmazniuk.

A CCB-ráta és a meghirdetett CCB-felépítési módszertan viszonya az EGT tagállamaiban 2016 júliusában

- A meghirdetett kvantitatív szabály nem jelez, és nem írtak elő nullánál nagyobb tőkepufferrátát
- A meghirdetett kvantitatív szabály jelzésével összhangban effektív tőkepufferrátát írtak elő
- A meghirdetett kvantitatív szabály jelzésének hiányában is effektív tőkepufferrátát írtak elő
- A választott kvantitatív szabály jelzése ellenére sem írtak elő nullánál nagyobb tőkepufferrátát

Forrás: ESRB.

Az anticiklikus tőkepuffer megképzését előíró országokban ciklikus rendszerszintű kockázatok leginkább a lakáspiacal összefüggésben jelentkeztek. A magas lakossági eladósodottság és a növekvő ingatlanárak egymást erősítő hatása ezekben az országokban jelentős adósságproblémákat generálhat egy esetleges pénzügyi stresszhelyzetben. Ehhez a kereskedelmi ingatlanok szektorának folyamatai is hozzájárulnak Izlandon és Szlovákiában. Az európai országok az anticiklikus tőkepuffer mellett más, azt kiegészítő eszközökkel is töreksenek a ciklikus rendszerkockázatok mérséklésére. Ilyen lehet az ingatlannal fedezett hitelek kockázati súlyainak emelése, a háztartások által felvehető hitelek mennyiségét korlátozó adósságfék szabályok alkalmazása és a hitelek nemteljesítéskori veszteségrátájára vonatkozó minimum szintek előírása.

3. Likviditásfedezeti követelmény

A pénzügyi válság tapasztalatai rávilágítottak a likviditási kockázatok erőteljesebb kezelésének szükségességére. A válság rámutatott, hogy az egyedi intézmények likviditásának biztosítása mellett kiemelt jelentőségű a megfelelő rendszerszintű likviditás biztosítása is. Az egyedi banki szinten jelentkező likviditási elégtelenségek a pénzügyi közvetítőrendszer szereplőinek összekapcsoltsága és a bizalomvesztéssel járó gyors forráskivonás miatt egyszerre több, meghatározó intézmény likviditási zavaraihoz vezethetnek. Az MNB az európai szinten meghatározott likviditásfedezeti követelmény (Liquidity Coverage Ratio – LCR) hazai bevezetése után a meglévő likviditási pufferek magas szintjének fenntartása érdekében gyorsított ütemezésben 100 százalékra emelte a mutató elvárt minimumszintjét 2016. április 1-jétől. Ennek megfelelően az eszköz nem kényszerítette az intézményeket addicionális alkalmazkodásra, viszont a jövőben is magas szinten tartja az egyedi és a rendszerszintű likviditási tartalékok mértékét.

Az MNB a korábbi hazai likviditási előírások (mérlegfedezeti mutató, betétfedezeti mutató) által felépített bankrendszeri likviditási puffereket ma már az LCR-szabályozással tartja fenn. Az MNB a 2012 elején előírt, rövid távú likviditási kockázatokat kezelő szabályokat⁶ az Európai Unióban egységes, 2015. október 1-jétől hatályos LCR-szabályozás hazai alkalmazását követően, 2016. január 1-jétől kivezette. A bankrendszerben felépült likviditási pufferek fenntartása érdekében 2016. április 1-jétől az európai ütemezést felgyorsítva előírta a 100 százalékos LCR-megfelelést.

8. ábra
A likviditásfedezeti követelmény felépítése (LCR)

$$\text{LCR} = \frac{\text{Likvid eszköz állomány}}{\text{Nettó kiáramlás 30 napon belül} \quad [\text{Kiáramlás} - \text{Beáramlás (max. Kiáramlás 75\%-a)]}$$

Forrás: BIS.

A likviditásfedezeti követelmény az egyedi szintű kockázatok mérséklése mellett a rendszerszintű sokkellenálló képességet is erősíti. A likviditásfedezeti követelmény egyedi banki szinten kívánja biztosítani a rövid távú stresszhelyzetek kezeléséhez szükséges likviditást 30 napra vonatkozóan (8. ábra). Az LCR-minimumszintnek alapvetően két alkalmazkodási csatornán keresztül lehet megfelelni: likvid eszközök vásárlásával vagy a nettó kiáramlás mérséklésével (ez gyakran a források lejáratának hosszabbításával valósítható meg). Ezek ronthatják a bankok jövedelmezőségét, mert a likvid eszközöknek alacsonyabb a hozama, a hosszabb lejáratú források után pedig likviditási prémiumot kell fizetni. A jobb likviditási helyzet ugyanakkor csökkenti a bankok kockázatoságát, ami az alacsonyabb kockázati felárakon keresztül mérsékelheti a bevont források kamatait (5. táblázat). Az egyedi likviditási pufferek nemcsak az egyes intézmények, hanem az egész bankrendszer stabilitását is erősíthetik. A rendszerszintű likviditási kockázatok kialakulását

⁶ A hazai szabályozás 2012. január 16-án vezette be a mérleg- és betétfedezeti mutatóra (MFM és BFM) vonatkozó korlátozásokat (366/2011. (XII. 30.) Kormányrendelet).

5. táblázat

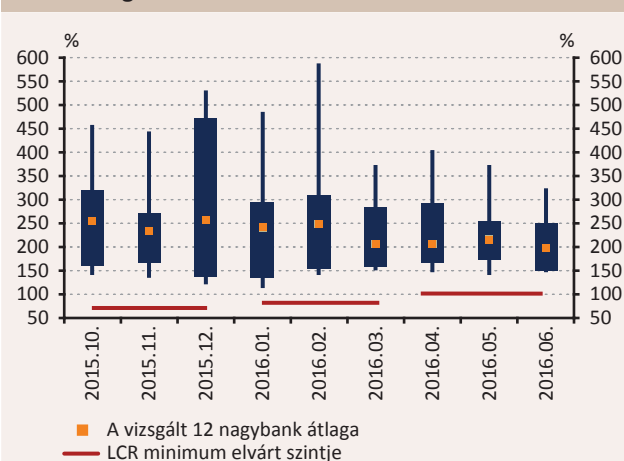
A likviditásfedezeti követelmény hatásai

LCR ↑	Közvetlen alkalmazkodási csatornák	Bankrendszeri hatások		Bankrendszeren kívüli hatások
	Likvid eszköz állomány ↑	Hitelkamat ↑	Hitelezés ciklikussága ↓	Állampapír kereslet ↑
	Forrásszerkezet lejárata ↑	Források ára ↑	Jövedelmezőség ↓	
	Hitelek futamideje ↓			
		Bankok kockázatosága ↓	Források ára ↓ Jövedelmezőség ↑	Jegybanki végső hitelezői funkció ↓

Forrás: BIS, MNB.

9. ábra

Az LCR-megfelelés alakulása

Megjegyzés: Az ábrán az első és kilencedik decilist, valamint az első és harmadik kvartilist ábrázoltuk. Mérlegfőösszeggel súlyozott átlag.
Forrás: MNB.

jelentősen befolyásolja az egyedi intézmények sokk-ellenálló képessége és a pénzügyi hálózatban elfoglalt szerepe. A magas szintű likviditási pufferek egyedi szinten való biztosítása a fertőzések és bizalomvesztés elkerülésén keresztül tehát a rendszerszintű likviditás megfelelő mértékének fenntartását is elősegíti. Ezzel a jegybank egy esetleges likviditási válság esetén bekövetkező, végső hitelezői funkciójában való beavatkozásának szükségessége is csökken.

A bankrendszer jelenleg megfelelő likviditási tartalékokkal rendelkezik, így az LCR kockázatmegelőző eszközként funkcionál. A hitelciklus jelenlegi helyzetének megfelelően a bankok likviditási pufferei magasak. Az effektív alkalmazkodást egyelőre nem igénylő LCR a jelenlegi szint fenntartására szolgál (9. ábra). Az előírt LCR-minimumszint a jövőben várhatóan hatékonyan gátolja majd az egyedi banki és a rendszerszintű likviditási kockázatok kialakulását.

3. keretes írás

Az LCR-szabályozás gyorsított bevezetése más EU-tagállamokban

A 2015. október 1-én életbe lépett európai LCR-szabályozás bevezetésének ütemezését számos tagállam saját hatáskörben szigorította. Az EU által kialakított menetrend szerint a likviditásfedezeti követelmény 2018. január 1-én éri el a 100%-os megfelelési szintet. A gyorsított bevezetés mellett döntött azonban néhány északi (Dánia, Svédország, Litvánia) és az eurozóna magországaikhoz tartozó (Belgium, Hollandia) tagállam, valamint az Egyesült Királyság és a KKE-régióból egyedülként Magyarország is. Ezen országok többsége már most is egységesen, a hitelintézetek mindegyikére vonatkozóan 100%-os megfelelést ír elő. Ettől eltér az Egyesült Királyság, ahol az EU-ban előírtnál gyorsabb, de továbbra is fokozatos bevezetést választottak, illetve Dánia, ahol a megemelt követelmények csak a rendszerszinten jelentős intézményekre vonatkoznak. Svédországban a megemelt szintet a nagybankoknak⁷ nemcsak az összes devizában együttesen, hanem amerikai dollárban és euróban külön-külön is teljesíteni kell.

Az LCR-szabályozás bevezetésének jogszabályi ütemezése és a gyorsított bevezetést választó országok

	2015. okt. 1.	2016. jan. 1.	2016. ápr. 1.	2017. jan. 1.	2018. jan. 1.
EU-előírás	60%	70%	70%	80%	100%
Kelet-Közép-Európa					
Magyarország	60%	70%	100%	100%	100%
Észak-Európa					
Dánia	100%	100%	100%	100%	100%
Svédország	100%	100%	100%	100%	100%
Litvánia	100%	100%	100%	100%	100%
Nyugat-Európa					
Belgium	100%	100%	100%	100%	100%
Egyesült Királyság	80%	80%	80%	90%	100%
Hollandia	100%	100%	100%	100%	100%

Forrás: Nemzeti jegybankok honlapja.

⁷ A legalább 100 milliárd SEK mérlegfőösszeggel rendelkező bankok.

4. Devizafinanszírozás-megfelelési mutató és Devizaegyensúly mutató

A 2012-ben hatályba lépett, a devizaeszközök stabil devizaforrásokból való finanszírozását előíró Devizafinanszírozás megfelelési mutató (DMM) szabályozás fokozatosan szigorodó módon biztosította a devizaeszközök fenntartható finanszírozását. A devizában denominált háztartási jelzáloghitelek forintosítását követően az MNB makroprudenciális hatóságként kockázatmegelőző jelleggel tovább szigorította a DMM-előírást, hogy a rendszerszintű denominációs és lejárat eltérés tovább mérséklődjön bankrendszeri szinten. Ezzel egyidejűleg a megújítási és „margin call” kockázatokat jelentő swappiacra való túlzott ráutaltság újbóli kialakulásának megelőzése érdekében az MNB bevezette a mérlegen belüli nyitott devizapozíció mértékét korlátok közé szorító Devizaegyensúly mutatót (DEM). Az előírások a jelenlegi piaci környezetben nem korlátozzák indokolatlanul a bankok működését.

10. ábra

A DMM egyszerűsített felépítése

$$\text{DMM} = \frac{\text{Stabil források} + \text{éven túli nettó devizaswap-állomány}^*}{\text{Stabil finanszírozást igénylő tételek}}$$

*A devizaswap állomány 2016. január 1-jétől nem számítható be stabil devizaforrásként.
Forrás: MNB.

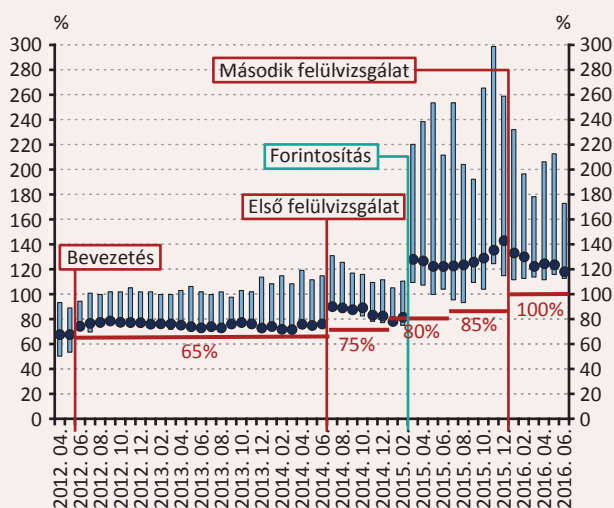
4.1. AZ ÉVEN TÚLI TÚLZOTT DENOMINÁCIÓS ÉS LEJÁRATI ELTÉRÉST A DEVIZAFINANSZÍROZÁS-MEGFELELÉSI MUTATÓ HIVATOTT KEZELNI

Az MNB a denominációs és lejárat eltérés javítása érdekében makroprudenciális szabályozást alkalmaz. A 2012. július 1-jén hatályba lépett DMM-korlát a stabil devizafinanszírozást igénylő eszközök meghatározott százalékanak megfelelő mértékű stabil devizaforrást vár el a Bázis III keretrendszerben⁸ szereplő NSFR (Net Stable Funding Ratio) logikájához hasonlóan kezelve a lejárat eltérést (10. ábra). A szabályozás fokozatosan szigorodott, 2016. január 1-jétől pedig 100 százalékban várja el a devizaeszközök stabil devizaforrásokkal való finanszírozását.

A lakossági jelzáloghitelek 2015 év eleji forintosítása szükségessé tette a DMM-szabályozás felülvizsgálatát. A lakossági devizaportfólió mutatóból való kikerülése miatt az azonnali kockázatok csökkentek, de a probléma újbóli felépülésének megelőzése érdekében az MNB a DMM-szabályozás fenntartása, illetve annak szigorítása mellett döntött. A forintosításnak köszönhetően a bankok többségének megfelelése javult (11. ábra), ami lehetőséget adott a fokozatos emelés eredeti ütemezésének felgyorsítására, így a 100 százalékos előírt szint 2016. január 1-jén hatályba tudott lépni. Ezen túlmenően a mérlegen belüli devizapozíció záródása miatt csökkenő devizaswap állomány

11. ábra

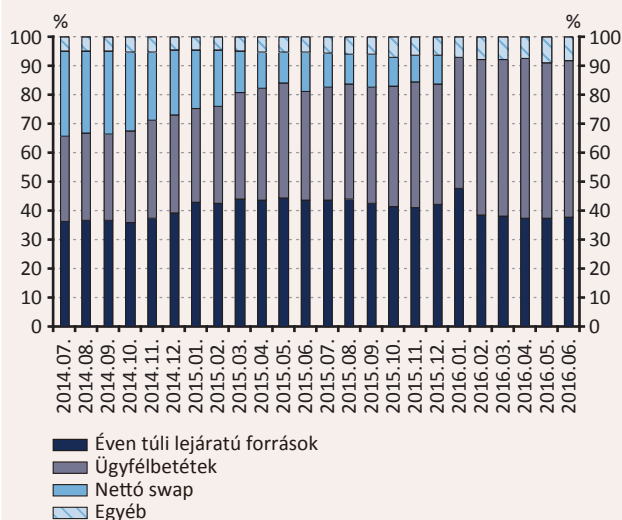
A DMM átlaga, eloszlása és elvárt szintje

Megjegyzés: Első és harmadik kvartilis értékek. A pontok az átlagot jelölik.
Forrás: MNB.

⁸ <http://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>

12. ábra
A stabil devizafinanszírozás összetétele
 (súlyozott értékek alapján)

Forrás: MNB.

is kizárásra került a stabil források közül, ezzel közelítve a mutatót a jövőben bevezetendő, nemzetközi NSFR-szabályozáshoz. Ezekkel a lépésekkel a DMM-szabályozás korlátozza a túlzott denominációs eltérés kialakulását és a devizaforrások túlzott rövidülését is.

A szabályozás a stabil devizaforrások bevonására ösztönöz. A DMM elvárt szintjének való megfelelés első sorban a stabil devizaforrások arányának növelésén keresztül valósítható meg. A banki alkalmazkodás egyik leginkább kézenfekvő módja a rövid devizaforrások futamidejének meghosszabbítása. Hasonló hatást érhet el a stabilnak számító deviza ügyfélbetétek forrasszerkezetben való arányának növelése (12. ábra). Amennyiben a rövid lejáratú források hosszabbítása útján történik meg a banki alkalmazkodás, a lejárat eltérés mérséklésén túl a bankrendszer rövid külső adóssága, így a nemzetgazdaság sérülékenysége is csökkenhet.

A felülvizsgált DMM-szabályozásnak való megfelelés a forintosítás miatt nem igényelt jelentős alkalmazkodást. Mivel a stabil devizaforrásokat igénylő devizaeszközök jelentős részét a háztartási deviza jelzáloghiteltek tették ki, ezek forintosítását követően jelentősen csökkent a fenntartandó stabil devizafinanszírozási szükséglet a bankrendszerben. A rendszerkockázatok alacsony szintjének megfelelően a 100 százalékos szint még az átlagos 20 százalékos többlet fenntartása mellett sem jelent jelentős alkalmazkodási kényszert a bankok túlnyomó többsége számára. Egyes intézmények esetében azonban a 100 százalék felett tartott alacsonyabb önkéntes pufferek is mutatják, hogy az előírásnak való megfelelés aktívabb likviditáskezelést igényel részükről. A jövőben az NSFR-szabályozás bevezetésére való felkészülés és a gördülékeny megfelelés biztosítása érdekében a szabályozás felülvizsgálata indokolt lehet.

13. ábra
A DEM felépítése

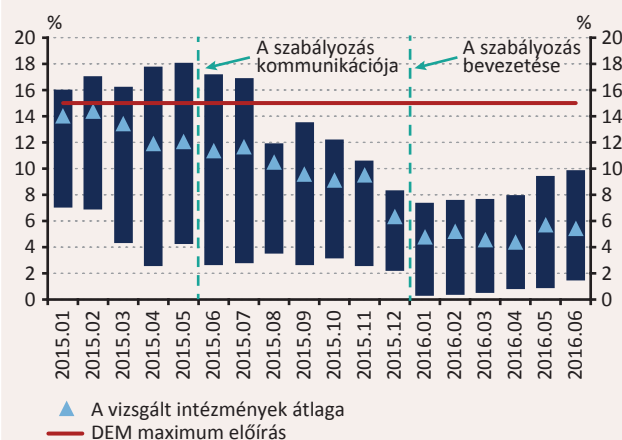
$$\text{DEM} = \frac{(\text{Deviza eszközök} - \text{Deviza források})^*}{\text{Mérlegfőösszeg}}$$

*Abszolút értéken.
 Forrás: MNB.

4.2. A SWAPPIACRA VALÓ TÚLZOTT RÁUTALTSÁGOT A DEVIZAEGYENSÚLY MUTATÓ MÉRSÉKELHETI

A denominációs eltérés kockázatait megelőző jelleggel kezelő eszköz 2016. január 1-jétől hatályos. Az MNB a DMM-limit módosításához hasonlóan, a forintosítás után vezette be a denominációs összhang szabályozását biztosító eszközt. A 2016. év elejétől hatályos szabályozás alapján a bankok devizaeszközei és -forrásai közötti denominációs eltérés a mérlegfőösszeg maximum 15 százalékát érheti el (13. ábra).

14. ábra
A bankrendszer mérlegen belüli nyitott devizapozíciója a mérlegfőösszeg arányában

Megjegyzés: Az ábra a vizsgált 16 intézmény első és harmadik kvartilis értékét mutatja.
Forrás: MNB.

Az eszköz korlátozza a swappiacra való túlzott ráutaltságot. A mérlegen belüli nyitott devizapozíciót nagyrészt devizaswapok formájában zárják a bankok, ami növeli az ezekre való ráutaltságukat, megújítási és margin call kockázatokat okozva. Az eszközök és források közötti denominációs eltérés mérséklése tehát a devizaswapok igénybevételét is csökkenti függetlenül attól, hogy eszköz-, vagy forrásoldalon jelentkezik devizatöbblet.

A DEM megelőző jellegű szabályozás, a bevezetés előtt néhány intézménynek volt csak szüksége érdemi alkalmazkodásra (14. ábra). A DEM-szabályozás devizapozíció irányától független jellege miatt néhány deviza forrástöbblettel rendelkező intézménynek zárnia kellett jelentős mérlegen belüli nyitott pozícióját. A rövid külföldi devizahiteleiket swapokkal váltották ki, mely egyszerre csökkentette a mérlegen belüli deviza-, és a mérlegen kívüli nettó swappozíciót. Az alkalmazkodás e formája a jövedelmezőségre nem volt érdemi hatással. A DEM-szabályozás tehát a mérlegen belüli nyitott pozíció jövőbeli kinyílását, a swappiacokra való túlzott ráutaltságot és így a bankszektor külső sérülékenységének újbóli növekedését akadályozza meg.

4. keretes írás

A DMM- és DEM-szabályokhoz hasonló előírások nemzetközi összehasonlításban

A nemzetközi gyakorlatban viszonylag kevés példát találunk a devizális lejárat eltérés likviditási és finanszírozási kockázatainak magyarországihoz hasonló kezelésére, a kötelező jogi erővel rendelkező szabályozások kapcsán Korea és Izland példáját érdemes kiemelni. Az 1991-ben bevezetett koreai szabályozás értelmében a 3 éven túli futamidejű devizahiteleket legalább 70 százalékban 3 éven túli devizaforrásokból kellett finanszírozni. Mivel a bankok számára a követelmények teljesítése – a bankpiaci mélyüléssel párhuzamosan – egyre nehezebben volt megoldható, 1993-ban a korábbi 70 százalékos elvárást 50 százalékra csökkentették, majd 2001-ben a források hároméves elvart futamidejét a szabályozó hatóság egy évre mérsékelte.⁹ Izlandon 2014-ben a válság előtti egészségtelen bankrendszeri forrásszerkezet kialakulásának jövőbeli megakadályozására vezették be a devizafinanszírozási arány (Foreign currency funding ratio) szabályozást.¹⁰ Az előíráshoz a példát – a DMM-hez hasonlóan – a Bázeli III keretrendszerben bevezetendő NSFR-előírás szolgáltatta. Az izlandi szabályozás a magyarhoz hasonlóan a deviza eszközök és források közötti lejárat összhang megteremtését célozza. A korábbi válsághoz nagyban hozzájáruló, külföldi lakosságtól gyűjtött, instabil betétek kockázatai külön megoldást kívántak a betétek NSFR-ben való kedvezményes kezelése miatt. Az izlandi szabályozó hatóságok ezeket a kockázatokat magasabb kötelező tartalék előírásával és a betétbiztosításban való hátrányosabb kezeléssel¹¹ mérsékeltek.

⁹ A koreai makroprudenciális szabályozásokról bővebb információ elérhető a Világbank elemzésében: http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Poverty%20documents/EMERGING_WB_CH07_227-280.pdf.

¹⁰ További információért lásd az OECD összefoglalását <https://www.oecd.org/iceland/iceland-putting-in-place-a-macro-prudential-framework-proportionate-to-financial-stability-and-investment-objectives.pdf> és az izlandi jegybank vonatkozó oldalát: <http://www.cb.is/financial-stability/liquidity-and-stable-funding/>.

¹¹ <http://www.cb.is/library/Skraarsafn---EN/Reports/S%C3%A9rri%20nr%20%206%20Prudential.pdf>

A mérlegen belüli devizális eltérésből eredő kockázatokat Máltán és Luxemburgban ajánlás formájában kezelik.

Az ESRB devizahitelezésről szóló ajánlása¹² a hitelintézetek eszközei és forrásai közötti lejárat és devizális összhang fontossága mellett a devizawap-piacokra való túlzott ráutaltság veszélyeire is felhívja a figyelmet. Az ESRB ajánlásának szellemében Málta¹³ és Luxemburg¹⁴ jegybankja külön ajánlást fogalmazott meg a piaci szereplők számára, amelyben külön a mérlegen belüli nyitott devizapozícióra vonatkozó kockázatok mérséklésének szükségességét is jelzik. Ezen kívül a teljes nyitott devizapozíciók jelentette kockázat kezelésére is van nemzetközi példa: míg az EU-ban a bázeli ajánlásoknak megfelelően erre a tőkekövetelmény emelését alkalmazzák,¹⁵ Izland ezen túlmenően direkt korlátozást is bevezetett, miszerint a teljes nyitott pozíció devizánként és összesítve sem haladhatja meg a szavatolótőke 15 százalékát.¹⁶

¹² https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/recommendations/2011/ESRB_2011_1.en.pdf – F. ajánlás – Likviditás és finanszírozás

¹³ https://www.esrb.europa.eu/mppa/cbmd/shared/pdf/Malta/2013-12-09_Foreign_currency_lending_Law.pdf?7ee6cc7acf8ec19e769b9c3573bda2c0

¹⁴ https://www.cssf.lu/fileadmin/files/Lois_reglements/Circulaires/Hors_blanchiment_terrorisme/cssf12_538eng.pdf

¹⁵ A bázeli ajánlást Európában az Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendeletének 351–354. cikke (devizaárfolyam-kockázat tőkekövetelményének meghatározása) implementálja.

¹⁶ <http://www.cb.is/financial-stability/foreign-exchange-balance/>

5. Jelzáloghitel-finanszírozás megfelelési mutató

A hosszú lejáratú deviza jelzáloghitelek forintosításával – bár a konverciónak köszönhetően árfolyamkockázat már nem terheli a hazai háztartásokat – a hazai bankrendszerben jelentősen megnőtt a forint lejáratú eltérés. A 2015 februárjában forintosított jelzáloghitelek túlnyomó többségében 10 évnél lényegesen hosszabb futam-idővel rendelkeznek, amit a bankok jellemzően rövid lejáratú forintforrásokból finanszíroznak. Az MNB a lejáratú eltérésből fakadó kockázatok kezelése érdekében egy célzott makroprudenciális eszköz, a jelzáloghitel-finanszírozás megfelelési mutató szabályozásán keresztül várja el hosszabb futamidejű, jelzálog-fedezetű források rendszerszintű bevonását. A szabályozás a lejáratú eltérés mérséklésén túl a jelzáloglevél-piac mélyítése útján a jelzáloghitel-kamatokra is kedvező hatással lehet. Az új előírás 2017-es bevezetéséig a legtöbb intézmény esetében felmerül forrásbevonási szükséglet, rendszerszinten a lejáratú jelzálogleveleket is figyelembe véve mintegy 340-380 milliárd forintnyi jelzáloglevél kibocsátás várható.

15. ábra
A JMM felépítése

$$\text{JMM} = \frac{\begin{array}{l} \text{Éven túli lejáratú, jelzálogfedezetű forint források:} \\ \bullet \text{ Jelzáloglevelek} \\ \bullet \text{ Egyéb jelzálog-fedezetű értékpapírok} \\ \bullet \text{ Jelzálog-hitelintézetől kapott refinanszírozás} \end{array}}{\text{Éven túli lejáratú forint lakossági jelzáloghitelek}}$$

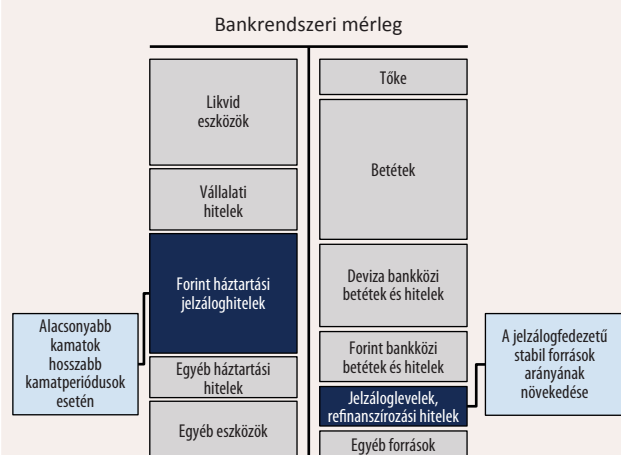
Forrás: MNB.

5.1. AZ MNB CÉLZOTT ESZKÖZZEL KEZELI A FORINT LEJÁRATI ELTÉRÉS KOCKÁZATAIT

Az MNB 2017-ben életbe lépő szabályozása a jelzálog-fedezetű, hosszú lejáratú források bevonását írja elő. A 2017. április 1-jén hatályba lépő jelzáloghitel-finanszírozás megfelelési mutatóra (JMM) vonatkozó minimumkövetelmény egy célzott makroprudenciális eszköz. Az előírás alapján a forint lakossági jelzáloghitelek adott részét a hitelintézetek hosszú lejáratú, jelzálog-fedezetű forrásokkal kötelesek finanszírozni. Ez a jelenlegi jogszabályi környezetben alapvetően jelzáloglevél-kibocsátással vagy a jelzálog-hitelintézetektől származó, jelzálog-fedezetű stabil forrásokkal (refinanszírozással) lehetséges (15. ábra).

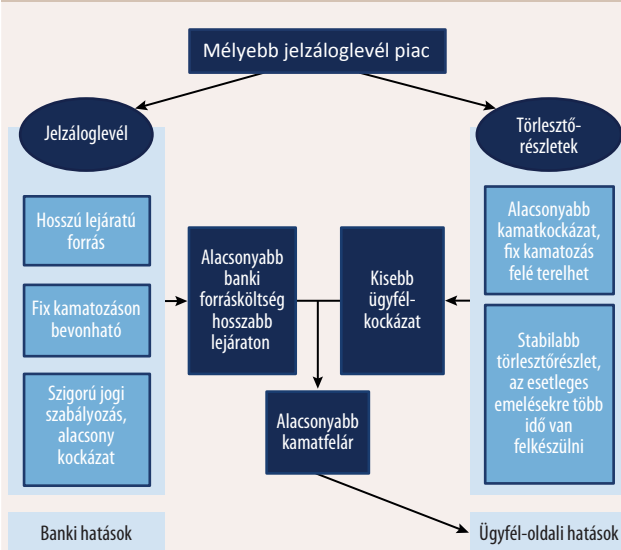
A kockázat kezelésére hivatott eszköz kalibrációja során az MNB a hatékony kockázatkezelés elvét és a jelenlegi piaci környezetet is figyelembe vette. Mivel egy komplex, többféle alkalmazkodási csatornát lehetővé tevő eszköz (pl. NSFR) nem lenne képes a lejáratú eltérés Magyarországon jellemző mértékéből eredő kockázatok megnyugtató kezelésére, megfelelően célzott szabályozás kialakítása vált szükségessé. Az előírt kezdeti megfelelési szint meghatározása során az MNB figyelemmel volt a jelzálogfinanszírozási piac jelenlegi jogszabályi környezetére, a viszonylag jelentős banki alkalmazkodási szükségletekre és a jelzáloglevél-piac jelenlegi alacsony aktivitására is. Ennek megfelelően egy viszonylag alacsony, 15 százalékos kezdeti minimálisan elvárt szint került meghatározásra.

16. ábra
A JMM-követelmény hatásai a banki mérlegen belül

Forrás: MNB.

17. ábra
A jelzáloglevél-alapú finanszírozás banki és ügyfél-oldali hatása a kamatfelárakra

Megjegyzés: Feltételezve, hogy a kibocsátott jelzáloglevelek többségének kamatozása fix.

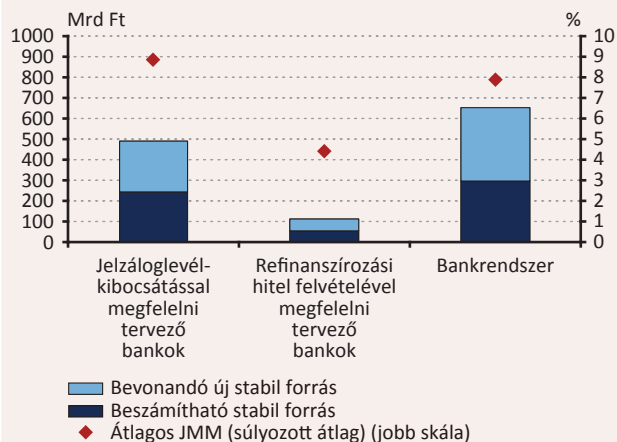
Forrás: MNB.

5.2. A JMM-SZABÁLYOZÁS A LEJÁRATI ELTÉRÉS CSÖKKENTÉSE MELLETT A HOSSZABB KAMATPERIÓDUSÚ JELZÁLOGHITEL-KAMATOKRA IS MÉRSÉKLŐ HATÁSSAL LEHET

Az előírás hatására várhatóan megnő a hosszú lejáratú, jelzálog-fedezetű forintforrások bankrendszeri mérlegben betöltött szerepe. Ennek megfelelően mind a jelzálogbankok száma, mind az általuk a kereskedelmi bankoknak jelzáloghitel-refinanszírozási céllal nyújtott hitelek összege várhatóan megnő. A hosszabb lejáratú források bevonása a források mérséklődő megújítási kockázatán és a csökkenő kamatkockázaton keresztül csökkenti a bankrendszer ciklikus sérülékenységét, ami a hosszú lejáratú lakáshitelezés újbóli fellendülésével különösen fontos. A hosszabb források bevonása ugyanakkor a hozamgörbe pozitív meredeksége miatt a betétfinanszírozáshoz képest többletköltséget jelenthet a bankoknak, azonban ez a többletköltség a jelzáloglevél-piac mélyülése esetén jelentősen csökkenhet (16. ábra).

A jelzáloghitelek egészségesebb finanszírozási szerkezete nemcsak a lejárat eltéréseiből eredő megújítási és kamatkockázatokat csökkenti, hanem a hitelkamatok alacsonyabb feláraiban is lecsapódhat. Egyrészt a jelzálogfedezetű források a magasabb hitelkockázati minősítés miatt alacsonyabb felárral vonhatók be az egyéb, fedezetlen hosszú forrásokhoz képest, így csökkentik az azonos futamidejű forrásokhoz képest a jelzáloghitelek finanszírozási költségeit. Másrészt a jellemzően fix kamatozású jelzáloglevelek (és refinanszírozási források) a kamatkockázatok csökkentése érdekében hosszabb kamatperiódusú jelzáloghitelek nyújtására ösztönözhetik a bankokat. A hosszabb kamatfixálás pedig csökkentheti a nemteljesítés kockázatát, ami javuló portfólió minőséghez és alacsonyabb hitelkamatokhoz vezethet (17. ábra).

18. ábra
A JMM-előírás teljesítéséhez szükséges forrásbevonás

Megjegyzés: 2016. júniusi adatok alapján. A 2017. április 1-jéig lejáró források figyelembevételével. A JMM-érték jelzáloghitel-állománnyal súlyozott átlag.

Forrás: MNB.

A 2017. áprilisi megfeleléshez rendszerszinten jelentős felkészülésre és külső forrásbevonásra van szükség. Az intézmények többsége jelenleg nem rendelkezik a JMM-előírás szempontjából beszámítható, hosszú futamidejű jelzálog-fedezetű forrással. Ennek megfelelően a legtöbb bank esetében a szabályozás effektív forrásbevonást tesz szükségessé. Ez szektor-szinten a 2017. áprilisi megfeleléshez várhatóan 340-380 milliárd forintnyi jelzáloglevél-kibocsátással jár¹⁷ (18. ábra). A megfeleléshez a legnagyobb jelzáloghitel-állománnyal rendelkező intézmények már megalapították a saját jelzálogbankjukat, illetve több intézmény megkötötte már a szükséges refinanszírozási megállapodásokat.

5. keretes írás

A jelzálog-fedezetű stabil finanszírozást támogató szabályozások Európában

A jelzáloghitelek stabil finanszírozása és ezzel a rendszerszintű lejárat elérés mérséklése számos európai országban piaci alapon valósul meg jelzálog-fedezetű értékpapírok kibocsátásával. A jelzáloglevelek (mortgage bond) Európa több országában is jelentős szerepet töltenek be a gazdaságban. Az eurozóna magországaiban jellemzően nincs jelzáloglevelek kibocsátására vonatkozó minimumelőírás, viszont így is a GDP 5-10 százaléka alakul az állomány nagysága (pl. Ausztria, Németország, Franciaország). Kiemelkedő a jelzáloglevél-finanszírozás mértéke szempontjából a skandináv és a mediterrán országok csoportja: ezekben az országokban akár a GDP 20-50 százalékát is elérheti a jelzálog-fedezetű értékpapírok állománya (pl. Portugália, Spanyolország, Svédország, Norvégia).¹⁸ Ez az arány Magyarországon jelenleg jóval az európai átlag alatt, mindössze 3 százalék körül alakul. A jelzáloghitelek jelzáloglevéllel való finanszírozásának szabályozói ösztönzése kapcsán két EU-tagállam, Dánia és Szlovákia példája emelendő ki.

Dániában közel kétszáz évre nyúlik vissza a jelzáloglevelek kibocsátását elváró szabályozás. A lakossági jelzáloghitel-állomány háromnegyedével rendelkező jelzálogbankok alapvető tevékenysége csak jelzáloglevél-kibocsátás mellett való jelzáloghitel-nyújtás lehet,¹⁹ az univerzális bankok pedig 2007 óta szintén bocsáthatnak ki jelzálogleveleket.²⁰ A befektetők védelmét többek között a zálogjogra, a hitelfedezeti mutatóra és a hitel futamidejére vonatkozó előírások, valamint a jelzáloglevelek és a fedezetek között fenntartott erős összekapcsoltság garantálja. Az elvárások nyomán kialakult finanszírozási struktúra jelentősen csökkenti a lejárat elérés és denominációs eltérésből eredő kockázatokat és a kamatkockázatot is.²¹ Az erős szabályozói háttér garantálja Dániában az európai összehasonlításban is hatékony jelzáloghitelezést és az aktív jelzáloglevél-piacot, kedvező jelzáloghitel-kamatokat is biztosítva. Ma Dániában

¹⁷ A 2017. április 1-jéig lejáró források megújítási szükségletét is beleszámítva.

¹⁸ Forrás: European Covered Bond Council, Eurostat.

¹⁹ Bővebben lásd a jelzáloghitelezésről és jelzáloglevélről szóló törvényt (Bekendtgørelse af lov om realkreditlån og realkreditobligationer m.v.): <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=173399>.

²⁰ A jelzáloglevelek jogi háttéréről bővebben lásd a Danish Covered Bond Handbook 2016-os kiadását: https://www.rd.dk/PDF/Investor/Library/Danish%20Covered%20Bonds/DanishCoveredBondHandbook_270916.pdf.

²¹ A dán jelzálog-finanszírozási piac fejleményeivel és kockázataival kapcsolatban lásd az IMF dán pénzügyi rendszerről szóló jelentését (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14349.pdf>).

a második legnagyobb a jelzáloghitel-állomány aránya a GDP-hez képest az EU-ban, a lakóingatlanon alapított jelzálog fedezete mellett kibocsátott jelzáloglevelek tekintetében pedig az első helyen állnak, még a jóval nagyobb gazdasági szereplőnek számító Németországot is megelőzve. Ez az EU egyik legalacsonyabb jelzáloghitel-kamatszintjével is együtt jár.²²

Szlovákiában a dán példához hasonlóan szabályozás írja elő a jelzáloghitelek finanszírozásához kibocsátandó jelzáloglevelek minimálisan elvárt arányát. A szlovákiai banktörvény a dán példához hasonlóan a jogi definíción keresztül ír elő minimum jelzáloglevél-kibocsátási szintet: jelzáloghitelnek a 4 és 30 év közötti futamidejű, jelzáloggal fedezett, lakáscélú, legalább 90 százalékban jelzáloglevél-kibocsátással finanszírozott hitel számít.²³ Fontos sajátossága a szlovákiai lakáshitelek piacának, hogy a lakáscélú hitelezés kétharmadát a törvényi definíció által meghatározott jelzáloghitelek egyes paramétereit nem teljesítő, de jelzálogfedezet mellett kibocsátott hitelállomány teszi ki, ezeket a hiteleket pedig nem szükséges jelzáloglevelekkel finanszírozni.²⁴

²² A jelzáloghitelekre és jelzáloglevelekre vonatkozó részletes adatok elérhetők a European Mortgage Federation (<http://www.hypo.org/Content/default.asp?PageID=413>) és a European Covered Bond Council (<http://ecbc.hypo.org/Content/default.asp?PageID=519>) oldalán.

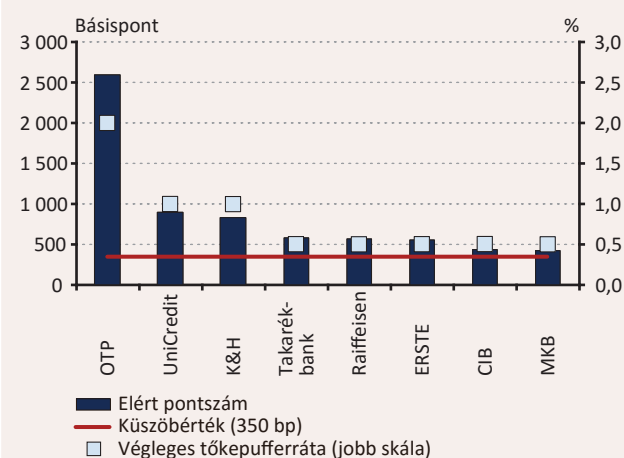
²³ A szlovákiai szabályozás értelmében a 90 százalékos szint 70 százalékra csökkenthető a jegybank által indokoltnak ítélt esetekben, amit a válság alatt meg is tett a szabályozó.

²⁴ A szlovákiai jelzáloghitel-piac fejleményeivel kapcsolatosan további információ az Európai Bizottság vonatkozó jelentésében található (http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeeb/pdf/eb006_en.pdf).

6. Egyéb rendszerszinten jelentős intézmények tőkepuffere

A válság egyik markáns tapasztalata, hogy egyes pénzügyi intézmények a pénzügyi rendszerben, illetve a reálgazdaság finanszírozásában betöltött jelentős súlyuk miatt kiemelt figyelmet érdemelnek. Ezen intézmények ugyanis esetleges pénzügyi nehézségeikkel vagy csődjükkel a fertőző hatásokon keresztül érdemben képesek veszélyeztetni a pénzügyi közvetítőrendszer zavartalan működését, és közvetve összgazdasági problémákat is indukálhatnak. A kiemelt státuszú intézmények, számítva a pénzügyi stresszhelyzetben a költségvetési forrásokból származó állami támogatásra, hajlamosak túlzott kockázatokat vállalni, ami növeli a jövőbeli stresszhelyzetük bekövetkezésének valószínűségét. Az egységes EU-s szabályozásnak megfelelően az MNB 2015 decemberében meghatározta a hazai bankrendszer szintjén jelentős bankok körét, és 2017. január 1-jétől addicionális tőkepuffer képzését várja el ezen intézményektől. A tőkepuffer előírásának elsődleges célja a rendszerszinten jelentős bankok veszteségviselő képességének növelése, amin keresztül csökkenhet az intézmények megmentéséből fakadó teher, illetve kiegyenlítőbbé válhat a bankpiaci verseny. A hazai bankok tőkeerősek, így az alkalmazkodás előreláthatólag csak kisebb mennyiségű többlettőkeképzést tesz szükségessé 2017-ben.

19. ábra
Az MNB által rendszerszinten jelentősnek minősített (O-SII) bankok és azok tőkepufferrátái

Megjegyzés: 2015. december 31-i auditált konszolidált adatok alapján. Az EBH iránymutatása alapján a 350 bázispontot meghaladó hitelintézetek minősülnek rendszerszinten jelentősnek. A megállapított maximális tőkekövetelményt 2020-ig kell elérniük a bankoknak. Forrás: MNB.

6.1. AZ ADDICIONÁLIS TŐKEPUFFER A RENDSZERSZINTEN JELENTŐS PÉNZÜGYI INTÉZMÉNYEK MEGERŐSÍTÉSÉT SZOLGÁLJA

Az MNB azonosította a rendszerszinten jelentős intézményeket, amelyekről addicionális tőkepuffert követel meg. Az MNB mint makroprudenciális hatóság 2017. január 1-jétől a mikroprudenciális tőkekövetelményeken felül addicionális tőkepuffert ír elő a rendszerszinten jelentős intézményeknek. Ezen intézmények körét évente határozza meg az MNB, amelyet 2015-ben végzett el először. A 2016-os felülvizsgálat eredményeképp a korábbi kilenc helyett immáron nyolc rendszerszinten jelentős intézmény (O-SII) azonosítható²⁵ (19. ábra). Az érintett kör meghatározása az Európai Bankhatóság által kiadott standardizált módszertannal történik.²⁶ A módszertan két részből tevődik össze: a CRD-ben lefektetett alapszabványból és a nemzeti hatóságok által a hazai bankrendszerre szabott, opcionálisan igénybe vehető kiegészítő

²⁵ Az EU-s szabályozás két típusú rendszerszinten jelentős intézményt különböztet meg: „globálisan rendszerszinten jelentős intézmény” („Global systemically important institution” - G-SII) és „egyéb rendszerszinten jelentős intézmény” („Other systemically important institution” - O-SII). Magyarországon jelenleg nincsen globálisan rendszerszinten jelentős intézmény.

²⁶ Az MNB végső hitelezői funkciójából eredő feladatai teljesítése érdekében saját módszertana alapján a szabályozás bevezetése előtt is folyamatosan azonosította a pénzügyi rendszer szintjén jelentős intézmények körét. Ezt a feladatát a bevezetett európai szabályozástól elkülönítve, a jövőben is saját módszertan alapján végzi, így a végső hitelezői funkciója során azonosított intézményi kör nem szükségszerűen azonos az európai szabályozás keretében rendszerszinten jelentősnek minősülő bankokkal.

6. táblázat

Az egyéb rendszerszinten jelentős intézmények azonosítására alkalmazott MNB-módszertan

	Kritérium	Mutató neve	Súly
Alapmódszertan	Méret	Teljes eszközállomány	20%
	Helyettesíthetőség	Belföldi pénzforgalmi ügyletek értéke	20%
		Uniós betétesek által elhelyezett magánszektorbeli betétek	
		Uniós hitelfelvevőknek nyújtott magánszektorbeli hitelek	
	Komplexitás	Tőzsdén kívüli származtatott ügyletek értéke	20%
		Több joghatóságot érintő kötelezettségek	
		Több joghatóságot érintő követelések	
	Összekapcsoltság	Pénzügyi rendszeren belüli kötelezettségek	20%
		Pénzügyi rendszeren belüli eszközök	
		Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok kinnlévő állománya	
Kiegészítő módszertan	Kiegészítő indikátorok	Mérlegen kívüli tételek (hitelkeretek, garanciák)	20%
		Részesedés klíring- és elszámolási rendszerben	
		Letétkezelt eszközök	
		Bankközi követelések és/vagy kötelezettségek (hálózatelemzés)	
		Piaci tranzakciók volumene vagy értéke (hálózatelemzés)	

Forrás: MNB.

7. táblázat

Az O-SII puffer bevezetésének ütemezése

Intézmény	Pontszám (MNB Módszertan)	O-SII tőkepuffer			
		2017-re	2018-ra	2019-re	2020-ra
OTP	2 595	0,50%	1,00%	1,50%	2,00%
UniCredit	901	0,25%	0,50%	0,75%	1,00%
K&H	827	0,25%	0,50%	0,75%	1,00%
Takarékbank	582	0,125%	0,25%	0,375%	0,50%
Raiffeisen	574	0,125%	0,25%	0,375%	0,50%
ERSTE	553	0,125%	0,25%	0,375%	0,50%
CIB	440	0,125%	0,25%	0,375%	0,50%
MKB	430	0,125%	0,25%	0,375%	0,50%

Megjegyzés: A pontszámok a 2015. december 31-i auditált konszolidált adatok alapján kerültek meghatározásra.

Forrás: MNB.

módszertanból. Az alap és a kiegészítő módszertanok együttesen jelentik azt a módszertant, amit az MNB alkalmaz (6. táblázat). Az MNB a kalkulált pontszámok alapján minden jelentősként azonosított intézményre egyedi többlet-tőkekövetelményt állapít meg, amelynek mértéke az EU-szabályokkal összhangban a teljes kockázati kitettség 0,5 és 2 százaléka között kalibrálható. Az induló tőkepuffer-követelmény meghatározása a 2015-ös mérlegadatokat figyelembevételel 2016 második felében történt. Az MNB fokozatosan növekvő, négylépcsős bevezetés mellett döntött, így az egyedi leg meghatározott tőkepufferek teljes egészét 2020-ra kell biztosítaniuk a bankoknak (7. táblázat).

Az addicionális tőkekövetelmény javítja a sokk-ellenállóképességet, csökkenti a kiemelt státusz okozta morális kockázatot, de többletköltségeket is eredményez. Az addicionális tőkekövetelmény hosszú távú gazdasági hasznai várhatóan meghaladják azok költségeit. Az intézkedéstől várt pozitív hatás, hogy az érintett bankok sokkellenálló képessége erősödik, az e bankoknál jelentkező esetleges bankcsőd, illetve a fertőzési hatásokon keresztül esetleges rendszer-szintű probléma bekövetkezésének valószínűsége számottevően csökken. Az addicionális tőkekövetelmény azt is biztosítja, hogy a tulajdonosok az esetleges banki veszteségekből nagyobb részt viseljenek. Ez egyrészt csökkenti a bankmentések során esetlegesen felmerülő közpénzigényt, másrészt pedig arra ösztönzi a tulajdonosokat, hogy lépjenek fel a túlzott banki kockázatvállalás mérséklése érdekében. A puffernek versenykiegyenlítő hatása is van azáltal, hogy kompenzálja az implicit állami garanciával rendelkező bankok előnyét a kisebb versenytársakhoz képest. A puffer méretétől függően ellenősztönzőt jelenthet a kiemelt intézményeknek a további terjeszkedésre is. Az addicionálisan megképzendő tőkepuffer tartása azonban többlet-forrásköltséget eredményezhet ezen pénzügyi intézményeknél, amely ronthatja jövedelmezőségüket.

6.2. A HAZAI RENDSZERSZINTEN JELENTŐS INTÉZMÉNYEK TŐKEERŐSEK, ÍGY NINCS SZÜKSÉG ÉRDEMI TŐKEBEVONÁSRA

A hazai alkalmazkodási szükséglet várhatóan nem lesz számottevő, mivel a magyar bankrendszer tőkeellátottsága magas. A 2016. félév végi konszolidált jelentések alapján az O-SII-ként azonosított intézmények összesített szabad tőkepuffere jelentős, mintegy 780 milliárd forintot tesz ki. Az addicionálisan megképzendő elvárt többlettőke várható maximális mennyisége 2017-ben 94 milliárd forint lesz.

6. keretes írás

A rendszerszinten jelentős intézményekre előírt tőkepufferek az EU-ban

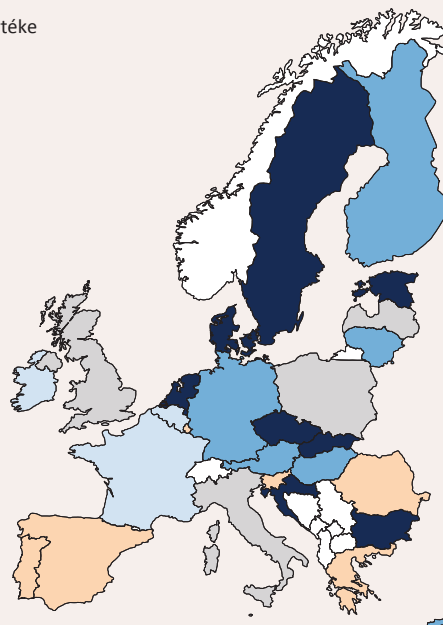
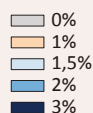
Az uniós tagállamok szinte mindegyike elvégezte a rendszerszinten jelentős intézmények azonosítását és többségük addicionális tőkekövetelményt is előírt ezen intézményekre vonatkozóan. 2016 első félévének végére az Európai Unió közel minden illetékes tagállami hatósága elvégezte a joghatósága alá tartozó rendszerszinten jelentős intézmények azonosítását. A legtöbb országban többlettőkepuffer tartására is kötelezték ezeket az intézményeket. Ez elsősorban az O-SII puffer előírását jelentette, azonban a tagállamok egy része a maximálisan megállapítható 2 százalékos O-SII puffer rátát nem találta elég magasnak ezen rendszerkockázat kezeléséhez. Ahol 2 százalékosnál magasabb tőkepuffer előírása mellett döntöttek, ott jellemzően a rendszerkockázati tőkepuffert (SRB) vetették ki a rendszerszinten jelentős intézményekre (bővebben lásd a 7. keretes írást).

Az egyéb rendszerszinten jelentős intézményekre vonatkozóan a kelet-közép-európai régióban és a skandináv tagországokban jellemző a magas tőkepufferráta előírása. A kelet-közép-európai régióban az országok többsége 3 százalékos SRB-tőkepufferrátát alkalmaz az érintett intézményekre. A magas addicionális tőkeelvárás a régióban egyrészt a bankszektor reálgazdaság támogatásában betöltött jelentős szerepe, valamint a gazdaság nyitottsága indokolhatja. A skandináv tagországok szintén az európai átlagnál magasabb tőkepufferrátákat határoztak meg, amit esetükben is részben a hitelintézeti szektor jelentős reálgazdasági súlya indokol. Az eurozóna magországaiban ezzel ellentétben jellemzően 0 és 2 százalék közötti tőkepufferrátákat írtak elő. A mediterrán országok pedig a lassú gazdasági kilábalás okán alacsony rátaértékeket határoztak meg, vagy nem is alkalmaznak ilyen tőkepuffereket.

Több tagállam a hitelezési és gazdasági aktivitás támogatása érdekében a rendszerszinten jelentős intézmények pufterrátainak fokozatos és halasztott bevezetése mellett döntött. Azok a tagállamok, amelyek 2016-tól, vagy az azt követő években kezdik meg az O-SII puffer alkalmazását, az esetek többségében fokozatosan növelik az elvárt O-SII pufterráta értékét többéves időszakon. Ennek megfelelően a kezdeti bevezetést követő átlagosan körülbelül 3 év alatt éri el teljes mértékét az elvárt O-SII puffer. A bevezetés több tagállamban csak 2016-ot követően indul. A fokozatos bevezetés motivációja, hogy egyrészt támogathatja a hitelezési aktivitást, másrészt elegendő időt hagy az intézmények számára a problémamentes alkalmazkodásra.

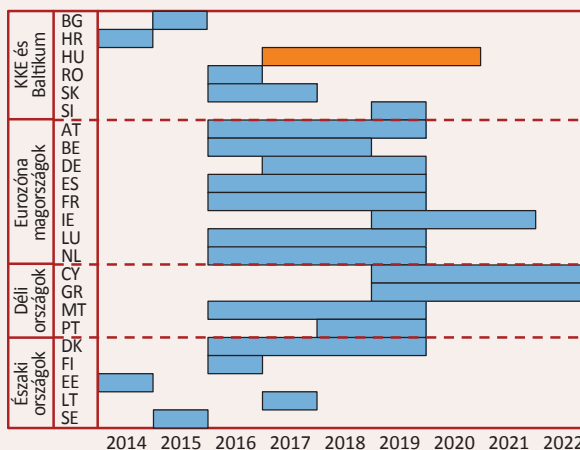
Az O-SII-kra kivetett legmagasabb tőkepufterráta (O-SII és/vagy SRB) nagysága az EU-ban

Pufterráta mértéke

Megjegyzés: Bulgária nem végezte el az azonosítást, azonban ott általános jelleggel minden intézményre 3 százalékos SRB-t írtak elő. Lengyelországban folyamatban van az intézmények azonosítása. Romániában napirenden van az SRB bevezetése. Forrás: MNB, ESRB.

Az O-SII puffer vagy a helyettesítésére, kiegészítésére alkalmazott SRB fokozatos bevezetésének időszakai

Megjegyzés: Azon országokban, ahol SRB és O-SII puffer is van, a korábbi időpontban bevezetett eszköz ütemezése látható. Forrás: MNB, ESRB.

7. Rendszerkockázati tőkepuffer

Magyarországon a problémás kereskedelmi ingatlankitettségek jelentik az egyik legfontosabb strukturális, túlzott koncentrációból eredő rendszerszintű kockázatot. A problémás kitettségek az alacsony kamatbevételek, a lekötött erőforrások és az állomány után képzendő mikroprudenciális célú tőkekövetelmények miatt rontják a banki jövedelmezőséget, és a végső veszteség bizonytalanságával is járnak. Mindez visszafogott hitelkínálatot eredményez, ezáltal pedig jelentősen korlátozza a bankrendszer fenntartható hozzájárulását a gazdasági növekedéshez. A rendszerkockázatot fokozza a problémás állományok magas intézményi és földrajzi koncentrációja is. A problémás állomány mértékének arányában megképzendő rendszerkockázati tőkepuffer ösztönzi a problémás kitettségek leépítését, a portfóliótisztításban kevésbé aktív szereplők esetében pedig növeli a sokkellenálló képességet. Az MNB 2014 novemberében jelentette be a rendszerkockázati tőkepuffer alkalmazásának szándékát, majd 2015 novemberében az eszköz alkalmazásának részletes feltételeit is nyilvánosságra hozta. A tőkepuffert az érintett intézményeknek 2017. július 1-jére kell megképezniük 2017. március végi adatok alapján. A bankrendszer a problémás kitettségeinek állományát a bejelentéstől 2016 közepéig mintegy 500 milliárd forinttal csökkentette. További mintegy 154 milliárd forintos tisztítás szükséges ahhoz, hogy egyik érintett intézmény számára se kerüljön előírásra ez a többlet-tőkekövetelmény.

8. táblázat

SRB-tőkekövetelmények a problémás kitettség mértéke szerint

Problémás állomány a belföldi I. pilléres tőkekövetelmény arányában	SRB-ráta
0,00 – 29,99 %	0,00%
30,00 – 59,99 %	1,00%
60,00 – 89,99 %	1,50%
90,00 % felett	2,00%

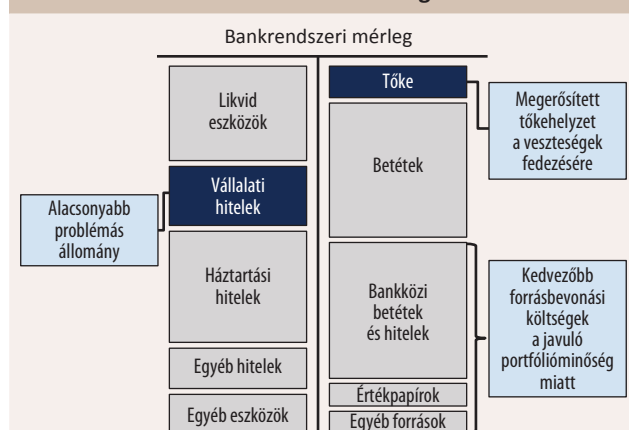
Forrás: MNB.

7.1. AZ MNB A RENDSZERKOCKÁZATI TŐKEPUFFERT A PROBLÉMÁS KERESKEDELMi INGATLANKITETTSÉGEK VONATKOZÁSÁBAN ALKALMAZZA

Az MNB 2017. július 1-jével megképzendő rendszerkockázati tőkepuffert ír elő a problémás kereskedelmi ingatlankitettségekre²⁷. Az Európai Unió szabályozásában a strukturális rendszerkockázatok kezelésének egyik fő eszköze a rendszerkockázati tőkepuffer (Systemic Risk Buffer – SRB). A megállapítható SRB-ráta mértéke alapvetően a hitelintézet kockázattal súlyozott kitettségértékének 1 és 3 százaléka között mozoghat, 0,5 százalékos lépésközkben, de különösen indokolt esetben az Európai Bizottság jóváhagyásával e szint felett is meghatározható. Az MNB az egyedi SRB-követelményt az egyes bankok rendszerkockázathoz való hozzájárulásának arányában, a belföldi I. pilléres tőkekövetelményre vetített belföldi problémás kereskedelmi ingatlankitettség állománya alapján állapítja meg. 30 százalék feletti mutató esetén az MNB legalább 1 százalékos SRB-rátát ír elő, míg a legmagasabb, 2 százalékos tőkepuffert 90 százalékos mutató felett kell teljesíteni (8. táblázat). Az 5 milliárd forintot nem meghaladó problémás állománnyal rendelkező hitelintézetek mentesülnek az előírás alól.

20. ábra

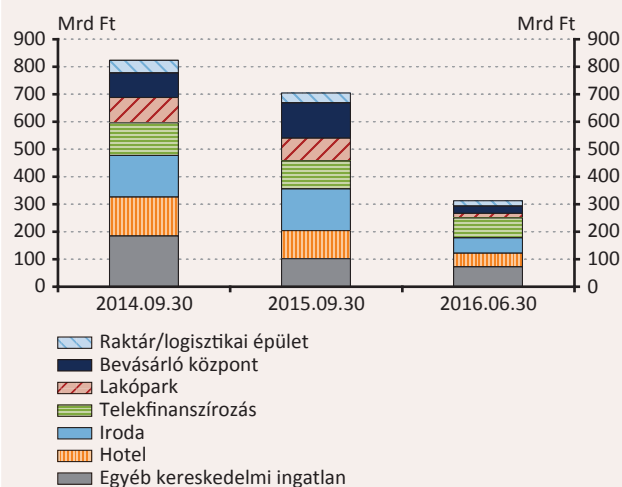
Az SRB hatásai a bankrendszeri mérlegben

Forrás: MNB.

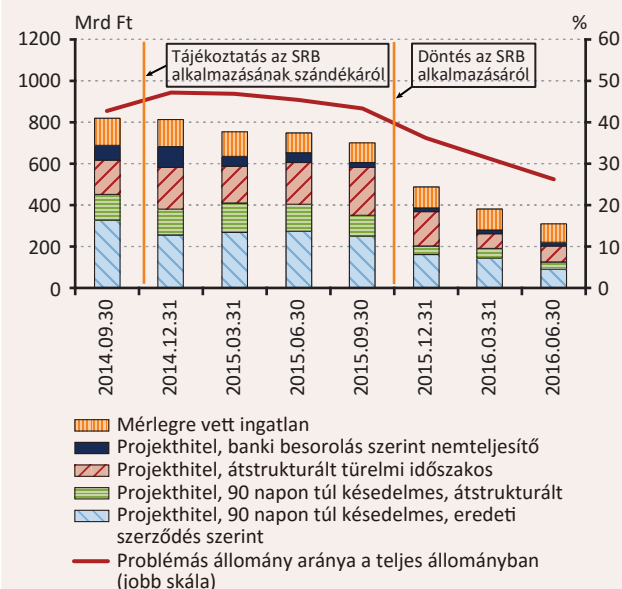
²⁷ A problémás állomány a belföldi kereskedelmi ingatlanfinanszírozási projekthitelek és a belföldi, mérlegre vett, értékesítési célú ingatlanok bruttó értéke. Problémás belföldi kereskedelmi ingatlanfinanszírozási projekthitelnek minősülnek a 90 napon túl késedelmes hitelek, az átstrukturált, de még nem szerződészerűen teljesítő ügyletek, illetve azok a hitelek, amelyeket a hitelintézet minősített nemteljesítőnek.

21. ábra
A problémás projekthitelek és kereskedelmi ingatlankitettségek, az ingatlanfedezet típusa szerint

Forrás: MNB.

22. ábra
A problémás projekthitelek és kereskedelmi ingatlankitettségek alakulása, az SRB-definíció elemei szerint

Forrás: MNB.

A rendszerkockázati tőkepuffer egyrészt növeli a sokkellenálló képességet, másrészt a problémás portfólió tisztítására ösztönöz. Az előírt többlettőke a portfólióval kapcsolatos jövőbeni nem várt veszteségek fedezésére szolgál, így biztosítva, hogy a pótlólagos veszteségleírások érdemben ne csökkentsék a hitelkínálatot. Az addicionális tőkepuffer az egyéb banki forráselemekhez képest magasabb elvárt hozamú tőke arányát növeli a források között, ami emeli a forrásköltséget. A bankok ezért ösztönözve vannak arra, hogy kitisztítsák problémás kereskedelmi ingatlankitettségeiket (20. ábra).

7.2. AZ SRB BEVEZETÉSÉNEK BEJELENTÉSE ÓTA AZ ÉRINTETT HAZAI SZEREPLŐK INTENZÍV TISZTÍTÁST HAJTOTTAK VÉGRE

Az intézkedés bejelentése óta eltelt időszak alatt a bankok érdemben tisztították mérlegeiket. Ennek köszönhetően a 2014. harmadik negyedévi mintegy 823 milliárd forintos állomány 2016 második negyed- évének végére 62 százalékkal, 311 milliárd forintra csökkent. A tisztítás mértéke intézményenként eltérő, de egyenként is jelentős volt. A csökkenésben egy szanalási eseményhez kapcsolódó érdemi tisztítás is jelentős szerepet játszott. A szektorszintű alkalmazkodás főleg a problémás projekthitelek, kevésbé a mérlegre vett ingatlanok eladásával valósult meg (21. és 22. ábra).

A további mérleg tisztítási erőfeszítések esetén jelentősen csökkenhet a 2017-ben megképzendő tőkepuffer. Annak érdekében, hogy egyik hitelintézetnek se kelljen SRB-t képeznie, 2016. második negyedév végi adatok szerint szektorszinten minimálisan további 154 milliárd forintnyi portfóliótisztításra lenne szükség²⁸. Az SRB kalibrációja még a jelentősen csökkent célállomány esetében is további effektív ösztönzést jelent az alkalmazkodásra.

²⁸ Portfóliótisztítás esetén jelentősen mérséklődhet a belföldi kockázattal súlyozott kitettségérték és az I. pilléres tőkekövetelmény is, azaz akár növekedhet is az SRB-ráta megállapításának alapját képező mutató értéke. Ez pedig áttételesen az említettől nagyobb alkalmazkodási szükségletet jelenthet.

7. Keretes írás

A rendszerkockázati tőkepuffer alkalmazásának nemzetközi és hazai sajátosságai

Az SRB-t elsősorban kelet-közép-európai tagállamok alkalmazzák. Az SRB-t eddig alkalmazó tíz tagállam közül Magyarországgal együtt hat kelet-közép-európai ország. A fennmaradó tagállamok közül kettő skandináv, illetve kettő az eurozóna magországhoz tartozó tagállam.

A nemzetközi gyakorlat azt mutatja, hogy az EU-tagállamok az SRB-t elsősorban az O-SII puffer korai helyettesítésére, vagy annak 2 százalékban maximált mértékének kiegészítésére használják. Ezzel a kinyilvánított céllal vezették be néhány eurozóna magországban, a skandináv országokban és a kelet-közép-európai tagországok többségében, míg a mediterrán országok egyáltalán nem alkalmazzák ezt az eszközt. Ezenfelül az SRB-t aktiváló kelet-közép-európai országok nagy része az alkalmazás indokaként vette figyelembe az első pilléres tőkekövetelményeknek az EU-szintű jogszabályok változásából eredő csökkenését is. Ennek következtében ezen országokban a rendszerszinten jelentősnek nem minősülő bankok is SRB képzésére kötelezettek. Magyarország az egyetlen olyan EU-tagállam, amely nem egy adott intézmény rendszerszintű jelentőségéből fakadó problémával összefüggésben veti be az eszközt, hanem egy más makroprudenciális eszközzel nem kezelhető, strukturális rendszerkockázatot kezel így célzottan. Az SRB hazai kitettségekre való szűkítése a bolgár, a magyar és a szlovák SRB esetében érhető tetten, vagyis ezen országokban a rendszerszinten jelentős intézmények tőketerhelése érdemben nagyobb lehet a többi EU-országhoz képest, mivel az O-SII puffert és az SRB-t külön-külön meg kell képezniük az érintett intézményeknek. A többi ország esetében a SRB és az O-SII puffer közül csak a nagyobb terhelheti a bankokat.

A rendszerkockázati tőkepuffer alkalmazásának nemzetközi példái

Bevezetés indoka	Országcsoporthoz/országok		
	Kelet-Közép-Európa	Eurozóna magországhoz	Skandináv országok
O-SII puffer korai helyettesítése és/vagy maximális mértékének kiegészítése	Csehország, Észtország, Horvátország, Szlovákia	Ausztria, Hollandia	Dánia, Svédország
<i>ebből az O-SII pufferrel addicionális viszonyban</i>	<i>Észtország, Szlovákia</i>		
CRD/CRR változás tőkekövetelmény-csökkentő hatása	Bulgária, Csehország, Észtország, Horvátország		
<i>ebből az O-SII pufferrel addicionális viszonyban</i>	<i>Bulgária*, Észtország</i>		
Kockázatos kitettségek volumene és koncentrációja (O-SII pufferrel addicionális viszonyban)	Magyarország		

*Bulgáriában még nem került O-SII puffer előírásra, viszont az SRB-t hazai kitettségekre írta elő a szabályozó, így a két puffer összeadandó.
Forrás: ESRB, saját gyűjtés.

Gróf Széchenyi István

(1791. szeptember 21. - 1860. április 8.)

Politikus, közíró, közgazdász, a Batthyány-kormány közlekedési minisztere, akit Kossuth Lajos a „legnagyobb magyarnak” nevezett. Apja Széchenyi Ferenc gróf, a Magyar Nemzeti Múzeum és Könyvtár alapítója, anyja Festetich Julianna, a Georgikont alapító, Festetich György gróf leánya.

Széchenyi István máig érvényes üzeneteket hordozó eszméivel, közírói és politikai tevékenységével megvetette a modern Magyarország alapjait. A gróf a magyar politika egyik legkiemelkedőbb és legjelentősebb alakja, akinek nevéhez a magyar gazdaság, a közlekedés és a sport megreformálása fűződik. Számos közhasznú intézmény alapítója és névadója, beutazta Európát, megismerte az akkoriban a gazdasági és politikai fejlődés élén járó Angliát. Széchenyi István felismerte, hogy a fel-emelkedés érdekében Magyarországnak reformokra van szüksége és életcéljának tekintette az iparosodó, polgárosodó Magyarország alapjainak megvetését.

1830-ban megjelent „Hitel” című munkája Magyarország polgári átalakulásának, gazdasági-társadalmi programjának összefoglalása. Az írással Széchenyi gróf célja az volt, hogy rádöbbsen a nemességet az ország társadalmi-gazdasági átalakításának fontosságára. Hasonlóan nagy jelentőségű műve a „Stádium” (1833), amelyben 12 pontba szedett javaslatba foglalta reform-programjának sarokpontjait, köztük az önkéntes és kötelező örökváltságot; az ősiség eltörlését; a parasztság szabad birtoklási jogát; az ipar és kereskedelem szabadságát. Széchenyinek ebben a művében már megjelent a jogegyenlőség és a közteherviselés gondolata is.

Az 1848-as forradalom után Széchenyi István részt vállalt a Batthyány-kormány munkájában, miniszterként nagy energiával látott hozzá közlekedési programjának megvalósításához.

MAKROPRUDENCIÁLIS JELENTÉS

2016. október

Nyomda: Prospektus–SPL konzorcium

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

